

Gunnar Kjeldaas sine slektsnotater

Innholdsfortegnelse

Til leseren	2
Jeg, Gunnar Kjeldaas.....	2
Fars slekt.....	2
Mors slekt	4
Gården Aasen (mitt fødested)	7
<i>Husene på gården</i>	<i>8</i>
Stulåna.....	8
Fjøset.....	8
Kornlåven	9
Stabburet.....	9
«Masstua».....	10
<i>Jordene.....</i>	<i>10</i>
«Flaggstonghaugen»	12
«Markja» (skogen).....	13
Far	14
Mor	18
Mine søsken.....	24
1. <i>Olaug</i>	24
2. <i>Maria</i>	24
3. <i>Torbjørg</i>	25
4. <i>Petra Bergljot</i>	25
5. <i>Astrid</i>	26
6. <i>Peter</i>	26
7. <i>Borghild</i>	26
8. <i>Torvald Johannes</i>	27
Barneårene i Aasa	27
På Asphaug skole.....	42
I Åsheimen	44
På hagebruksskolen	46
På Fredly ungdomsskole.....	52

Til leseren

Når en skal forsøke å skrive ned det som er hendt i ens liv, føler en temmelig sterkt savnet av en dagbok. En del mennesker greier kanskje å føre en sådan kontinuerlig. Jeg har ikke gjort det. Derfor vil det som her nedtegnes, bare støtte seg til hva jeg selv minnes fra min barndom og til i dag, samt til beretninger jeg har hørt av mine foreldre og slektninger.

Ganske merkverdig forresten hvordan mindre betydningsfulle hendinger sitter bedre i minnet enn andre og større. Hvordan dette kan forklares psykologisk, vet jeg ikke. De lærde kan muligens, og dem om det.

Jeg skriver ned. Det jeg minnes og har hørt av «løst og fast», og håper at det kan bli et aldri så lite bidrag til slektens historie.

Gunnar Kjeldaas (sign.)

Jeg, Gunnar Kjeldaas

er født på gården Åsen i Røra herred, Nord-Trøndelag, den 1ste oktober 1890 kl. 23.30, som den eldste av 9 søsken. Og mens vi lar den nyfødte lille mann ligge der ved mors bryst og innta sitt første måltid i denne syndefulle verden, vil jeg nevne det jeg vet om fars og mors slekt.

Fars slekt

Fars navn skriver seg fra gården Kjelaas (Kjelaasen) i Inderøy herred (som den gang omfattet også Sandvolla og Røra). Selve gårdsnavnets opprinnelse er noe omstritt. Min far mente det kom av ei kjelde som renner ned fra åsen ved gården, og skrev derfor Kjeldaas. En annen version sier at det kommer av navnet Kjetil (Kjél), og fars brødre brukte Kjelaas som slektsnavn.

Etter reformasjonen hørte Kjelaasgården til Sakshaug kirke, og de som brukte den var derfor «oppsittere» (dvs. bygslet gården). I matrikkelen for 1775 nevnes (iflg. Inderøyboka) som første oppsitter

- I. **Gunnar Olson** (f. 1741). Det er min tippoldefar. Hvor han kom fra, nevnes derimot ikke. Han er gift med Ane Olsdatter (f. 1742). De har gården til 1804.
- II. Eldste sønnen **Per** får bygselbrev fra majorinne Angel og overtar gården i 1804. (Major Henrik Angel kjøpte i 1781 alle kirkene i Inderøy med de jordegods som hørte til). I 1839 kjøper Per gården og får skjøte på den for 550 sp.daler. Han hadde gården til 1842.
- III. **Gunnar** (Gunder, f. 30.12.1812), eldste sønnen, min farfar, overtar da gården. Han var gift med **Maria Nilsdatter Fjerstad** (f. 15.9.1819). Hun var en arbeidstræl, som «gjekk me' ljåa i skårgang som 'n kar». Farfar var så ødelagt av gikt at han lite greide

tungarbeid. De hadde mange barn (min mor sier 10). Ett var dødfødt, ett døde ikke lenge etter fødselen, og tre av dem ble samtidig revet bort i difteri. Bare fem, 4 sønner og 1 datter, vokste opp.

1. **Nils** (f. 27.6.1846 - d. 7.5.1910) var eldst og overtok gården i 1883. Han var gift med **Maren Anna** (Marn'anna) fra Leira gård. Jeg minnes henne som et langvokst, magert kvinnfolk. Det var 5 barn i ekteskapet, 3 sønner og 2 døtre.
 - a) **Gunnar**, den eldste sønnen, var en einstøing, som til slutt ble folkesky og rar. (4.5.1881-6.5.1949).
 - b) **Anton** (14.11.1883-16.5.1953), den nest eldste av guttene, ble gift med **Elise Stavran** (28.12.1883-25.3.1970) fra gården Stavran (mellom Aas og Kjelaasen). [Jeg og min eldste søster Olaug var, så vidt jeg minnes, med i Antons bryllup. Det stod i Kjelaasa, og varte «to heile dagar til ende». Jeg var vel i konfirmasjonsalderen den gangen. Mor og far reiste om kvelden ned til lærer Slåttelid for å overnatte, Olaug og jeg ble igjen i bryllupsgården. Jeg kan ikke si jeg likte meg noe særlig. Fetterne og kusinene mine kjente jeg lite, da vi sjelden var i Kjelaasa, og de andre bryllupsgjestene hadde jeg ikke vært sammen med før. Der ble drukket brennevin, spilt kort og danset hele natten. Jeg husker tydelig en gammel, spretten ungkar, visstnok tantes bror. Han bar skjeggkrans under haken opp til begge ørene. Det var en kar som kunne danse. Han var ikke av gulvet hele natten, svingte de unge jentene, slo seg på hælene og spratt som en gummiball i «polsdansen».] Anton overtok Kjelaasen i 1914 etter sin mor, Maren Anna, som da var enke.
 - c) **Anders** (4.10.1886-8.8.1971) var den yngste i søskenflokket. Han ble gift med en jente som het **Olive** (5.12.1892-27.11.1964). Hun var kommet som gjeterjente til Kjelaasen, og var visst fra en plass under gården Aas. Tante Maren Anna var nok ikke så helt begeistret for ekteskapet. Det var vel medgiften som var for liten. Men hun slo seg til tåls med at «æ hi no ili'a (alet henne) opp sjøl da». Olive ble i hvert fall en dyktig gårdmannskone. Anders fikk skjøte på gården Aas i 1914.
 - d) **Maria** (Marie Antonie, 9.8.1875 – 1957), den nest eldste i søskenflokket, ble gift med **Jens Herstad**.
 - e) **(Ingeborg) Anna** (25.8.1878 – 7.8.1958) giftet seg med **Jon Vistaunet**, som kjøpte gården Lyng, og tok navnet etter gården.
2. **Peter Jørgen** (f. 27.12.1847, d. 12.12.1913), min far, var nest eldste sønnen i Kjelaasa.
3. **Lorns** (15.7.1850 – 20.9.1933), den tredje i rekken, reiste til Amerika. Han var utlært smed. Der over studerte han til prest ved Augsburg seminar (college), og nevnes blandt pionérprestene i Den lutherske frikirke i U.S.A. Han ble gift med Karen Haaland og døde i Minneapolis i 1933. Datteren, Maria, var lærerinne i Minneapolis.
4. **Anton** (f. 8.8.1854) var den yngste av sønnene i Kjelaasa. Han døde ugift i ung alder, visstnok av tuberkulose. Etter fars utsagn var han meget begavet, og hadde sin mors milde og fromme sinn.
5. **Elise** (8.11.1860 – 26.5.1931), fars søster, reiste også til Amerika, ble der gift med Martin Sathern (Sæteren) og hadde 4 barn: **Martin Gerhard** (elektroingeniør), **Agnes, Ludvig Edward** (maskiningeniør) og **Marie**. Elise var flink til å spille orgel. Mor forteller at da Lorns en sommer var hjemme fra Amerika, ble det holdt en

gudstjeneste i Salberg kirke (på Røra), der onkel prekte, tante spilte orgel og far var klokker. Det var visstnok litt av en begivenhet i den vesle bygden. Elise reiste sammen med Lorns til Amerika da han reiste tilbake den sommeren (1886).

Her vil jeg nevne en eiendommelighet for far og hans søsken: de hadde rødt hår. Dertil hadde far (i alle fall da han var omkring de 40 år) og onkel Lorns et mektig skjegg som gikk langt ned på brystet, og av samme mørke røde farge. Onkel Nils ble tidlig skallet, men onkel Lorns og far beholdt sin kraftige hårmanke opp i høy alder.

Min farmor (**Marie f. Fjerstad**, 15.9.1819 – 10.2.1894) døde så tidlig at jeg ikke kan huske henne. Farfar levde sine siste år hos oss på Aasa. Han var da sengeliggende, og måtte hjelpes på alle måter. Jeg minnes en liten episode fra den tiden. Farfar var hjulpet opp på nattstolen (det bruktes ikke bekken på den tiden). Det gikk svært smått med avføringen. Min eldste søster var liten den gangen. Hun satt på gulvet og fulgte interessert med i opptrinnet. Farfar stønnet og bar seg. Da lød hennes spinkle barnerøst: «De´ bi vel, de´ bi vel, bessfar».

Onkel Nils omkom ved et ulykkestilfelle. En dag han var nede på sagbruket som tilhørte gårdene der i grenda, grep sirkelsagen fatt i en plankeende og slengte den rett i brystet på onkel, som stupte for aldri å reise seg mere.

Bror til farmor, **Johannes Fjerstad**, kjøpte gården **Verdal**. Han var gift to ganger. 10 barn i første, 7 i annet ekteskap. Eldste sønnen **Ole** overtok gården. – En annen bror av farmor, **Lorns Fjerstad**, ble gift med min mormors halvsøster **Ellen**. Han kjøpte en av Sakshaug-gårdene. Sønnen, **Lorns Sundneshamn**, blir således søskenbarn til både min mor og far. Da Ellens mann døde, giftet hun seg med **Ingebrigt Sakshaug**. Deres sønn, **Johannes Sakshaug** kjøpte gården **Salberg** (nedre) på Røra. Ellen og Ingebrigts datter **Maren** ble gift på gården Vatn, Inderøy. Hun er sangeren **Morten Vatns** bestemor (min sønn Arnljot og Morten Vatn blir således fjerdemenninger). – En søster av min farfar ble gift på gården **Svarva**. En datter av henne giftet seg med **Kjesbu** på **Flaget**, Røra. Han var en original, som mekret lik en geitebukk etter hver setning han sa. Mor sier han var døvstum. Jeg kan huske ham fra mine første guttedager. En annen datter, **Ingeborg**, (Ymber), ble gift på gården **Stamnes**, Røra. Denne gården sammen med to andre, **Lundsauet** (Lomsaune) og **Raufloa**, ligger i bygdealmeningen opp mot en bergkulle som heter **Marsteinvola**. (Et sted vi drog til når vi skulle på «fjelltur»).

Mors slekt

Det jeg her skriver om mors slekt, har jeg fra henne selv. Hun fortalte meg det sommeren 1950 da jeg besøkte henne etter en svær sykdom hun hadde gjennomgått.

I **Torberg Olsen Helberg** (f. 1774), min tippoldefar, var gift med **Inger Sivertsdatter Austad** (f. 1774), og bruker på **Engan** (fra først av plass under midtre Austad, «Austgar´n»). Han tok navnet **Engan** etter stedet.

II **Kristian Olssen Sundsnesset** (f. 1794) ble gift med **Ragnhild Torbergsdatter** (f. 1806), datter av foregående, og overtok stedet og navnet. Sønnen deres

III Torberg Engan (f. 18.9.1827 – d. 1897) var min morfar. Han var gift med **Olava Kristiansdatter Sundsplass** (f. 23.6.1834 utenfor ekteskap). Faren hennes het **Kristian Svarva**. Hennes mor **Gunhild** ble senere gift med **Bernt Andreas Kvistadbakken**, skreddermester (antakelig fra Trondhjem). Mormor og morfar hadde 8 barn, hvorav 6 vokste opp.

1. **Grethe Rebekka** (f. 21.12.1858, d. 1940), g.m. **Jon Roel** (fra Roelsplassen Svian). De bodde på «Håggåggerdet», fra først av en plass under «Austgar'n». 9 barn:
 - a) **Tora Karoline** (f. 1878, d. 2.10.1969), g.m. **Hermann Ellingsen**, meierist i Henning, Sparbu. Kjøpte gården **Lekset** på Røra, senere mitt fødested **Aasen**, som nå er overtatt av en av sønnene. 13 barn hvorav eldste sønnen **Kristian** reiste til Amerika (d. 1952). En annen av sønnene ble lærer.
 - b) **Signe** (f. 1881), g.m. skreddermester **Petter Sakshaug** (d. 1951) på Sakshaug-Trøa, Straumen, Inderøy. Ingen barn.
 - c) **Ingeborg** («Bolla», f. 1883, d. 1943), g.m. murermeister **Finsen**, Oslo. 6 barn.
 - d) **Torberg** (f. 1886) reiste til Fargo, N. Dakota og ble gift der. Eier av et stort entreprenørfirma: Roel Constructions. 7 barn.
 - e) **Lovise Berntine** («Luffi», f. 1889, d. 1971), oppkalt etter Lovisa Berget og min mor. G.m. stasjonsmester **Haugen**, Verdal st. 3 barn.
 - f) **Jon** (f. 1891), g.m. **Signe Salberg** (f. 1881, datter av Iver Bekkadalen, «Iver Målar»). Har eget hus nær gården Steinen, og er jernbanearbeider. 2 barn.
 - g) **Oscar**, (f. 1895), død som liten.
 - h) **Clara**, (f. 1897), sykepleierske i Stjørdal. Ugift.
 - i) **Arne** (f. 1900, d. 1981), g.m. **Åsta Tylden** fra Flornes. Bor på Håggåggerdet (nå Solbakken). Betongarbeider. 5 barn.
2. **Karoline** (f. 28.9.1861) ble gift med **Olaus Klett** (d. 21.1.1940). De reiste til Amerika (Sioux City, Iowa). Mannen amerikaniserte navnet til **Clath**. 4 barn:
 - a) **Oscar**, gift med en svensk dame, Edna. Han var amerikansk handelsattasjé, bl.a. i Oslo. Døde i Stockholm under krigen (1943). 2 barn: Robert (Bob) og Carolyn.
 - b) **Clara**, musikk lærerinne og flink orgelspiller. Ugift.
 - c) **Olivia** (f. 1897), g.m. jødemisjonær **Edw. Johnson**. Bor i Minneapolis. 1 barn, Paul f. 1931.
 - d) **Carl**, forretningsmann. Gift m/Harriet. 2 barn.

3. **(Tale) Oline** (f. 25.9.1867?), g.m. **Odin Skogstad**, Oksdøl, Namdalen. 3 barn:
 - a) **Gudrun**, g.m. Håkon Bekkavik. 3 barn.
 - b) **Tora**, g.m. Emil Olsen Sitter, Flatanger. Ingen barn.
 - c) **Tonny Magnora**. Ugift.
4. **Anna Bertine** (f. 27.1.1868) er min mor.
5. **Marthine** (f. 4.5.1869) reiste til Amerika og ble gift der med en mann som hette **Gran** (fra Skogn), men døde straks etter bryllupet.
6. **Tora Ovedia Torbergsdatter** er født 11.9.1873.
7. **Kristian** (f.1875 – d. 1950), g.m. **Kristine Skjerseth** (d. 1949) fra Verdalen. De bodde på Hylla, hvor onkel var arbeider på kalkverket. 7 barn.
 - a) **Torberg** (f. 1902), gift gammel med **Inga Austad** (f. 1902, Mælen), arb. Kalkverket. Ingen barn.
 - b) **Johannes** (f. 1904), g.m. **Solveig Sjøvold** (f. 1919). Malermester. 3 barn.
 - c) **Borghild** (f. 1906), g.m. **Bjarne Colbjørnsen** (f. 1897), Snåsa. 2 barn.
 - d) **Marie**, g.m. Olaf Bragstad. Enke. 2 barn.
 - e) **Ragnhild** (f. 1911), g.m. **Olaf Stubbe** (f. 1908, d. mars 1991). Ingen barn.
 - f) **Tora**, g.m. **Ole Morten Wesche**, Levanger. 2 barn.
 - g) **Gunvor**, g.m. **Tore Falch**, Stockholm. 2 barn.

Bror til morfar, **Ellen (Erling)** kjøpte gården **Henning** i Sparbu og tok navn etter gården. Denne Ellen skal ha vært litt av et bygdegeni, særlig i mekanikk. Jeg kan så vidt minnes ham fra mine første gutteår. På sine gamle dager ble han ufør i den ene hånden. Eldste sønnen **Raffel (Rafael)**, g.m. Rebekka, ble gift til gården **Moen**, som han tok navnet etter. Hans sønn **Arne Moen** ble misjonærprest på Madagaskar.

Jeg kan så vidt huske min morfar. Spesielt erindrer jeg en gang han sammen med mormor kom på besøk til oss. Mor mødte dem der veien svingte under låvebrua, med Olaug og meg ved hånden. Morfar tok meg i armene sine og lo mot meg med sitt eigode smil. Han hadde et åpent, vennlig ansikt omgitt av en skjeggkrans. Hans sinn var uendelig fromt, og han var alltid så blid. Mor kan aldri få fullrost ham. Han døde i 1897.

Mormor var av en ganske annen karakter. Hun ble lett furten og sint, og var ikke så lite partisk mot oss barna. Hennes spesielle kjæledegge var min søster Astrid. Til henne stakk hun

atskillige ekstra gotter, til stor ergrelse for oss andre, naturligvis. Mormor levde en del år etter morfar var død. Da onkel Kristian giftet seg, overtok han huset på Hylla, mens mormor fikk overlatt ett værelse og kjøkken i den ene fløyen. Da hun ble syk, flyttet hun til oss på Åsheim og døde der i 1910.

Morfar var i slekt med **Tørris Ystad**. Dennes bros **Rasmus** og søsteren **Ingeborg Marthe** var meget musikalske. Hun sies å kunne «Spæll på all slags instrument som´n kar». En annen søster, **Gjertrud**, ble gift på **Refsås**, Inderøy. Hennes sønn, **Jon Refsås**, som overtok gården, var trompeter ved hæren. Hans eldste sønn, **Kristian**, ble organist. Reiste siden til Tyskland. Ble gift der og tok navnet **Christian Leden**. Han har bl.a. vært på Grønland og samlet eskimomelodier. Hans søster **Gunnlaug** er gift med **Røssegg**, bestyrer av blindeskolen, Røa. Deres datter **Alfhild Røsegg** er pianistinne. – Sønnen av Tørris Ystad, **Theodor**, tok gården etter faren. Han var en meget intelligent kar, som i yngre år gikk på Askov folkehøyskole i Danmark. Før han overtok gården, var han sågar en tid lærer ved Hellelands folkehøyskole i Hardanger. I senere år ble han «rar». Søsteren, **Ingeborg Anna** (Ymber-Anna) ble gift med **Jon Salberg** (nordre). – **Rasmus Ystad**, på den andre Ystadgården, var søskenbarn til Tørris Ystad. Sønnen **Andreas** er høyskolebestyrer og slektsgransker. (Jfr. s. 24 Ættetavlor av A. Ystad).

Gården Aasen (mitt fødested)

Gården finnes nevnt i skattemanntallet for 1520, og skrives da Áss. I 1559 Aazenn, i 1620 Aas, i 1655 Aaz. Eieren er Stiklestad kirke. I 1657 betaler bygselmannen **Sigurd Aaz** feskatt for 8 hester og storfe, 9 sauer og svin, og 2 geiter. Leilending og oppsitter i 1668 er **Siffuer (Sivert) Aasom** og gården «kand fødde 6 nød, kand såe 3 Tdr., og hester 2». Fra 1700 – 1733 er **Andor Sivertson** bygselmann. Matrikkelen for 1723 forteller flg. Om gården: «1 hest, 3 storfe, 4 sauer og 2 geder. Mådelig kornvis, skarp stened eng, meget tungvunden. Udsed 4 skj. blandkorn, 3 Tdr. Havre, 10 lass voldhø. Skog til gjerdsel og brendsel. Mådelig bumark». Neste bygselmann er **Ivar Person Aasum**. (Både Aasom og Aasum kan tyde på at gårdsnavnet hadde flertallsform. Endelsen «om» (um) er dativ flertall. Altså skulle det i nom. hete Aasane(e). Men i mine gutteår brukte vi dativsendelsen a, som er entall. Vi sa f.eks. «Æ ska gå åt Aasa» - Jvnf. Gudbrandsdalsk: Aase. Min far skrev alltid Aasen.)

I skatteligningen for 1825 er 2 husmenn nevnt: Lars Larsen og Kristen Olsen. – I 1827 fikk **Mikkel Pedersen** (Hyllberget) skjøpte på gården for 400 sp.daler, og han overlot den i 1845 til **Andreas Mikkelsen**, som i 1856 solgte den til broren **Henrik** for 800 sp.daler. Denne drev nydyrking og satte gården i god stand.

I 1878 kjøpte så far gården for kr. 7200 + kår. I hans tid ble det også dyrka «nyland», særlig oppe i «myrom» (Myrene), den store bumarka nordom «markjen» (skogen). – Jeg husker fra mine første barneår at garden kunne fø 2 hester, 7-8 kyr, 5-6 sauer og et par griser. Far var meget påpasselig i alt som angikk bruken av jorda. Han drev vekselbruk, særlig etterat det ble alminnelig å bruke kunstig eng. Jeg husker godt de saftige kløvervollene vi hadde. Nøye var han med arbeidet ute på jordet. Når han hadde pløyd i ei bratt «rein» (helling), og det var det nok av i Åsa, måtte vi gå med hakkene og slette til «aurfóra» (øverste furen). – Ikke skulle det

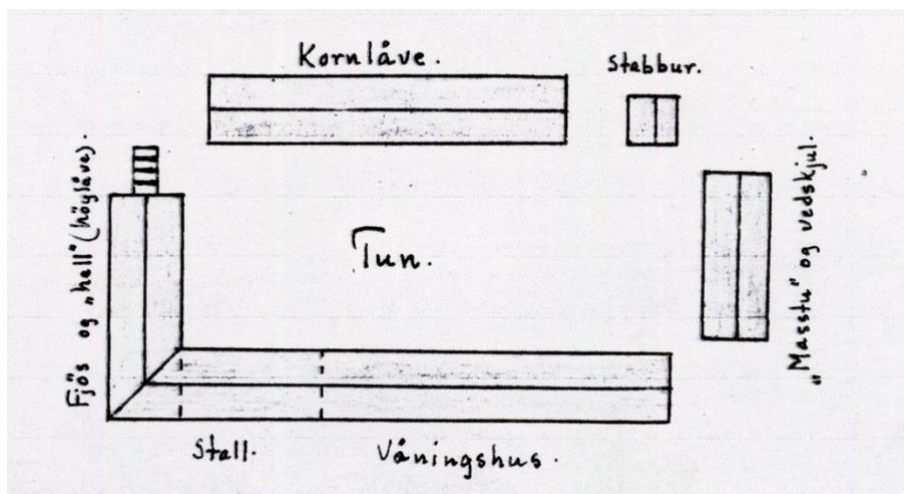
sløses med noe. I «slåtta» (slåttonna) måtte vi fare med ljàen over alle rydninger og åpninger i skogsnar og buskas etter de minste grasstrå, likesom alle veikanter ble godt barbert.

Gården var i tipp topp stand da far i 1904 solgte den til Sivert «Engjom» (Engan) for 6650 kr. – Hvorfor han solgte den? Jo, fordi jeg, odelsgutten, hadde mere lyst til å lese og musisere enn å grave i jorda. I dag eies gården av sønnen til Herman Ellingsen (se side 5). Den er således kommet tilbake til slekten på mors side.

--- « ---

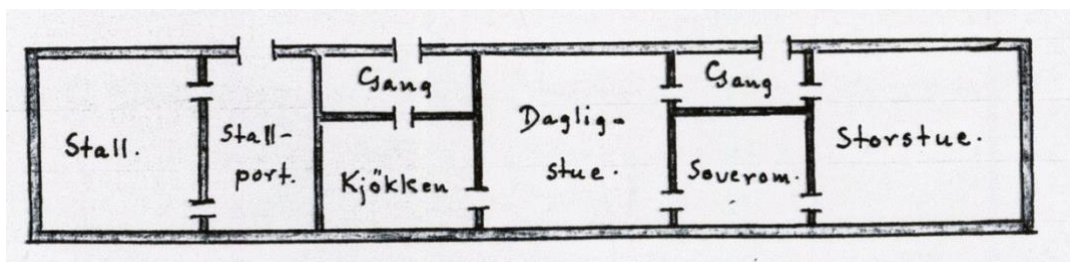
Husene på gården

Bygningene var etter trøndersk skikk ordnet i en firkant rundt tunet.

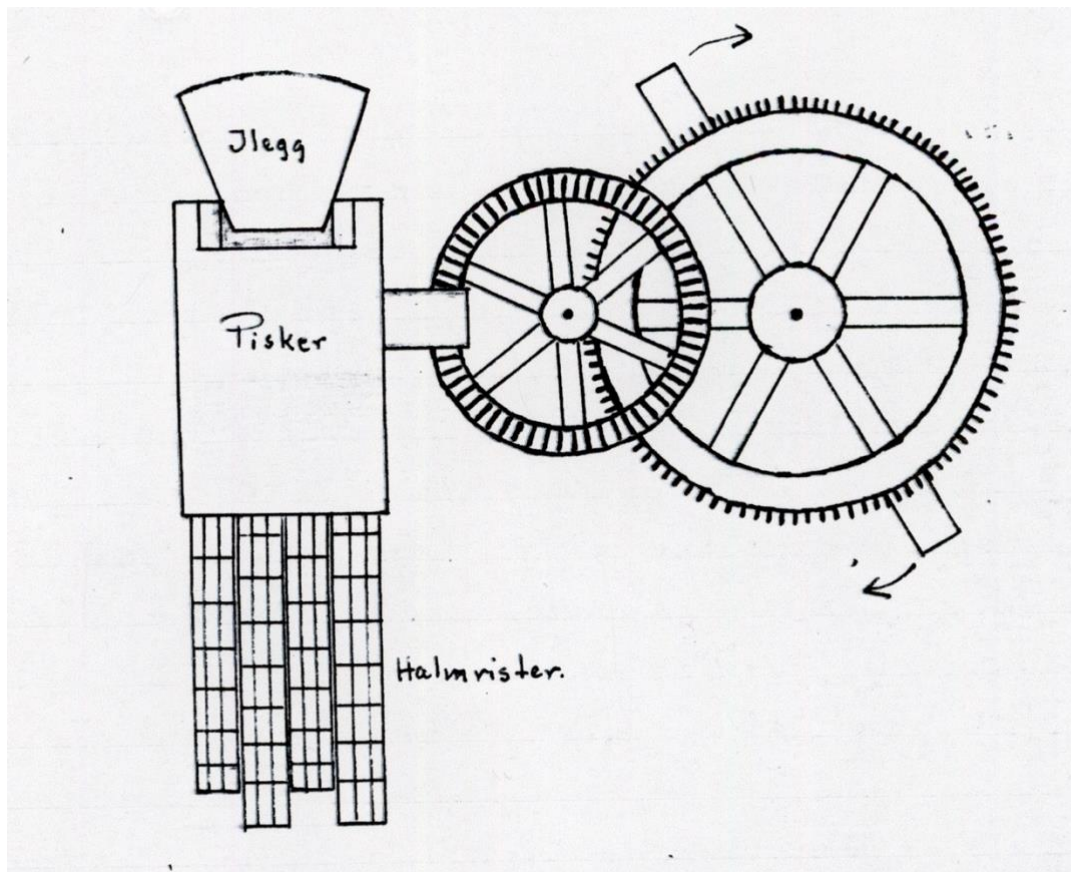
Fjøset, stallen og «stulåna» (våningshuset) var bygd sammen i vinkel. Kornlåven var i en bygning for seg selv. Likeså «masstu» (bryggerhus) og vedskjul.

Stulåna var lang og smal i to etasjer med to innganger.

Fjøset med høylåve var bygd sammen med og i vinkel på stallen. Hvor mange «kubåser» det var husker jeg ikke, men vi hadde i regelen en 14-15 naut. Dertil var det 6-7 sauer og et par griser.

Kornlåven var en nokså stor bygning, da den foruten å gjemme på «loa» (kornavlingen) i «Stålene», hadde innebygd et «hjemmegjort» komplisert treskeverk. Det var konstruert av Ellen Henning (se side 6). Jeg vil fortelle litt om dette «treskevidunderet», siden jeg husker hvordan jeg som smågutt satt i kalde vinterdager og kjørte maskinen, mens jeg frøs på bena og hakket tenner.

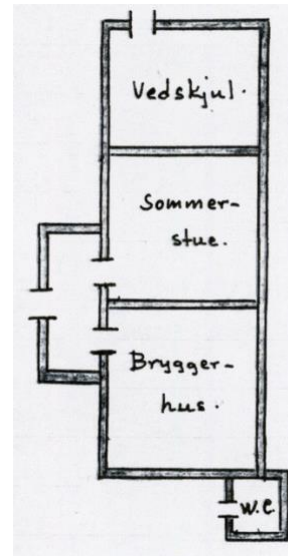

Selve drivhjulet var umåtelig stort. Det bestod av en loddrettstillet, diger stukk som oventil hadde en vannrettliggende hjulkrans forsynt med tenner. Disse tennene grep i et lite hjul som gjennom flere utvekslinger drev «pisker´n» i selve treskemaskinen oppe på «Øverlåven». Koblet til maskinen var en innretning som ristet halmen og fjernet den, - altså en kombinasjon av rister og elevator. Kornet falt gjennom et firkantet hull i gulvet og ned i et såld, som var en lang, opphengt kasse med en mengde runde huller i bunnen. Dette såldet ble satt i bevegelse av det store drivhjulet. Hele maskineriet var selvfølgelig gruelig tungt å drive på grunn av friksjonen i alle de mange tannhjulsutvekslingene. To hester hadde sin fulle hyre med å dra. Men så kunne man sannelig også høre at vi tresket. Det knakte og brakte i tenner og hjul, det ulte i «pisker´n», og hele maskineriet dirret.

Stabburet var, som disse bygningene pleide å være, satt på stolper («stabber») for at mus og rotter ikke skulle komme inn. Jeg minnes også at det var en svær steintrapp som førte opp til den solide døra, skilt fra denne ved et lite «Ginnungagap», som vi barna enkelte ganger havnet i under gråt og tenners gnissel. – I underetasjen på stabburet var det kornbinger og melbøler. Oppå loftet var det en stor saltbalje av tre, og rundt veggene hang spekeskinker og spekepølse. På benkene stod svære ruver med flatbrød, «kvardagsbrødet», solid og tykt,

laget av havremel. Det tynne «synndagsbrødet» var bakt av grynmel og poteter, hver leiv skåret opp i 4 deler og sirlig lagt i en stor sponkurv.

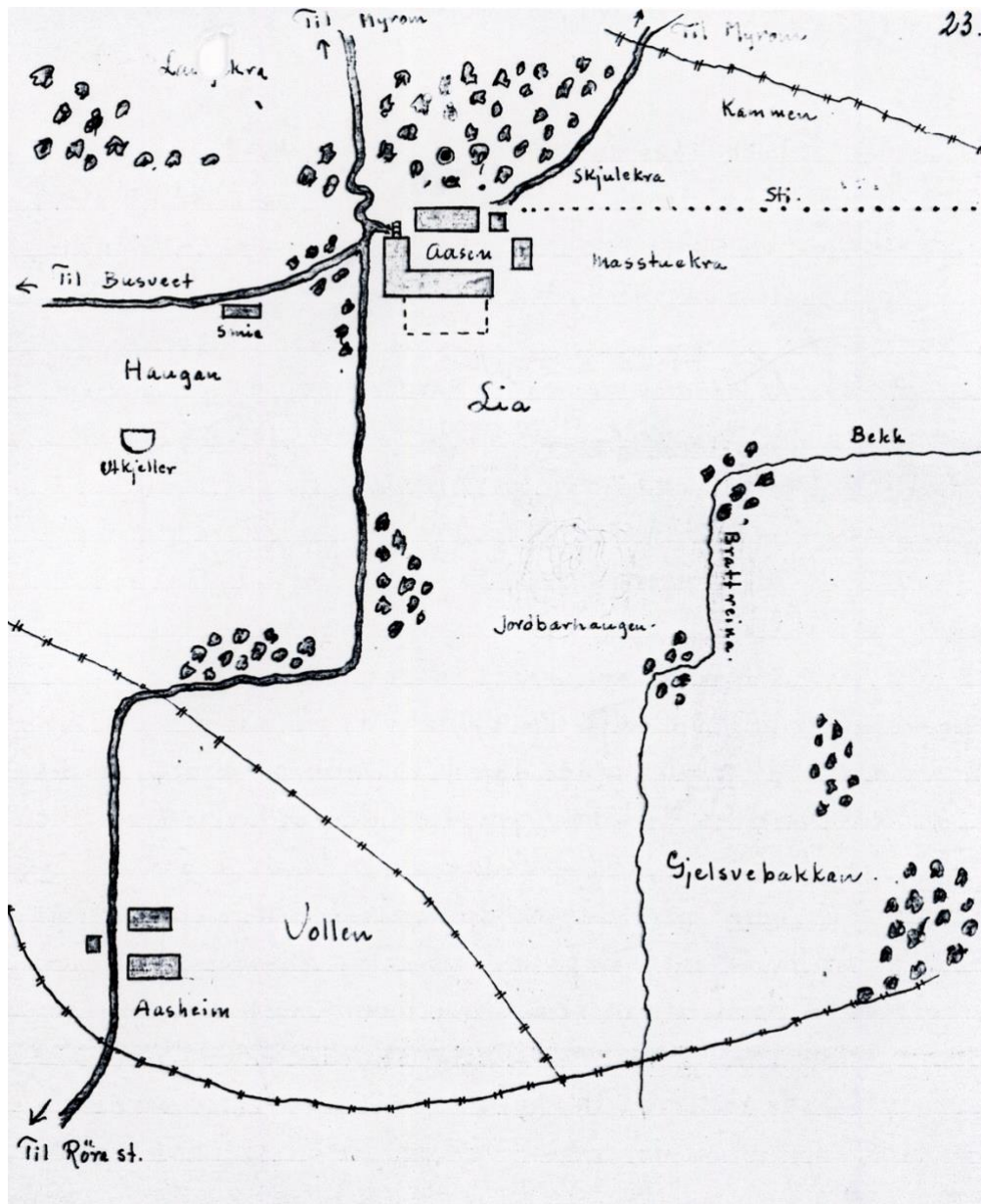
«Masstua» bestod av bryggerhus, sommerstue og vedskjul. Bryggerhuset ble ikke bare brukt til klesvask, men far hadde sitt snekkerverksted der med høvelbenk og dreiebenk. Ellers kan jeg huske fra mine første barneår at de kokte såpe og støpte lys der. – Om sommeren, i slåttonna, flyttet vi med kjøkkenstellet inn i sommerstua og spiste der. Det ble liksom en slags «landtur». Og så kunne jo kjøkkengulvet bli malt imens.

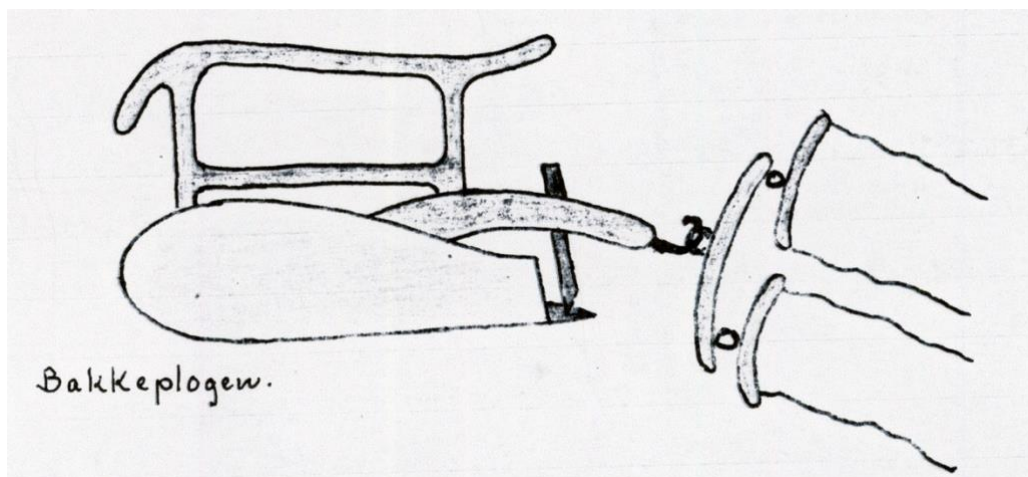
Jordene

Åsen er vel en av de mest tungbrukte gårdene i hele bygda med sine bratte lier, «reiner» og koller. Her og der stikker en bergnese frem omgitt av kruller med løvtrær. Det ser ut som terrenget er blitt til ved en utglidning, et ras, langt tilbake i tiden (kanskje umiddelbart etter den store istid).

De fleste steder kunne vi bare pløye én vei. Far hadde fått laget en spesiell bakkeplog (formodentlig at av Ellen Hennings produkter), hvor veltefjelen kunne svinges til begge sider. Derved slapp vi å kjøre tomgang den ene veien. Plogen var dessuten ikke tyngre enn at den kunne trekkes av én hest.

Når så i tilgift til dette brattlandet kom at husene var bygd så å si på høyeste platået (som skikk og bruk var i gamle dager), kan en tenke seg for et slit det var å få avlingen i hus. Jeg kan ennå tydelig se for meg «Blakka» (se Prosa I side 159) og «Svarta» liggende flate foran høyvognen i småtrav oppover bakkene. Når hestene skulle ta en pust, måtte vi ha steiner parate til å sette bak hjulene.

Vi hadde forskjellige navn på «ekrene» (engstykkene). – **«Lia»** hadde dyp, leirblandet moldjord, og den var særdeles fruktbar oppe ved husene, hvor det ble tilsig fra «fraukjeller`n» (gjødselekjelleren). Nede i Lia lå **«Jordbærhaugen»** (Liahaugen), en ganske pussig formasjon. Den lignet en kjempestor maurtue, bevokst med mose og fine, bløte grasstrå. Man kunne nesten tro det var en gravhaug, så regelmessig som det var i formen. Men de lærde så ikke ut til å ha interesse for den som sådan. For oss barna var den derimot til idel glede og lyst. Så store og saftige markjordbær som der vokste, har jeg aldri senere smakt. Nå var det den aber at for å komme dit måtte vi vasse gjennom slåttenga, og far var ikke videre blid når han fant veiene våre. – **«Masstuekra»** hadde god jord. **«Skjulekra»** bestod derimot av stiv leirjord, som sprakk i tørre somre. Her vokste mest prestekrave og hestehov. **«Kammen»** var et bra jordstykke dannet av fin moreneavleiring. **«Vollen»** var også riktig fin. Her tok far av et jordstykke da han solgte gården og bygde ny heim. **«Haugan»** var grov morenejord, hvor det lite lønte seg å ha åker. Det vokste noe vollgras der, men mest prestekrave, rundbelg, rødknapp og tiriltunge. I **«Brattreina»** kunne det ikke brukes plog. Far fortalte at han engang hadde forsøkt å sette poteter der. De hadde gravd huller i rader nedover. Men veltet bøtta oppe i reina, fant de igjen potetene nede i dalbunnen. Opptingen om høsten ble visst også litt problematisk. Far gjentok ikke forsøket. I mine barneår var det grodd til der med fint vollgras og mose, hvor humlene bygde bol, til stor glede for slåttekarene, som hadde vanskelig for å få gnagd av de få stråene. **«Gjellsvebakkan»** var heller ikke egnet til åker, iallefall øverst hvor det var nokså bratt. Det vokste vollhøy og mose der, samt noe løvtrekratt. Vi gikk over Gjellsvebakkan og Hellems-Trøa når vi skulle til Salbergsgårdene og kirken. – Straks oppom gården, ved veien til «Myrom», ryddet far en skogteig, og der fikk vi et verdifullt jordstykke, **«Langekra»**. – I **«Myrom»**, den store utenga som lå en halv times vei fra gården, dyrket far også opp mye ny jord. Det var myrlendt der, til dels ren torvmyr, men også strekninger med leire. Særlig skikket for korndyrking var det ikke der, bl.a. på grunn av frost om høsten, men derimot ble det god havnegang for krøttera.

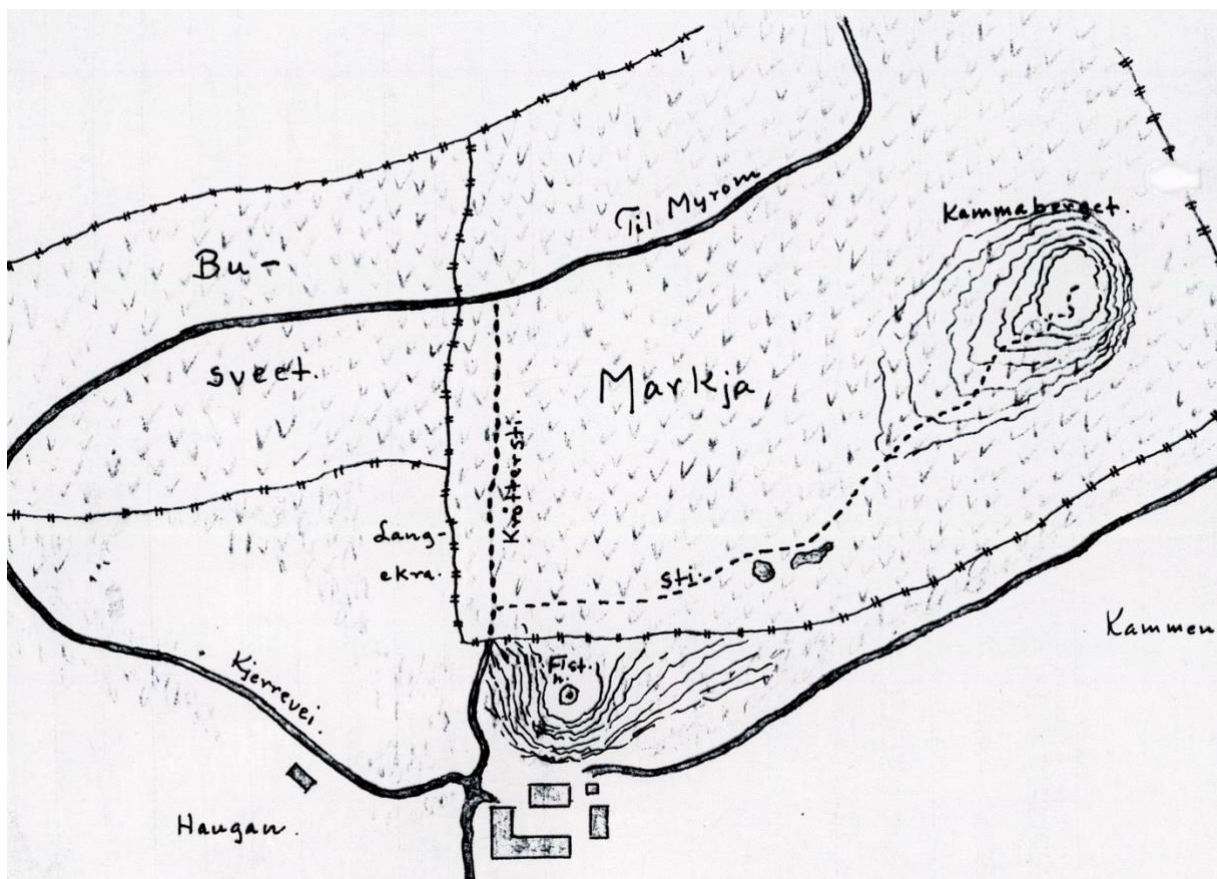
«Flaggstonghaugjen»

må nesten ha et lite kapittel for seg selv. Den lå straks bakenfor husene, svært bratt rett opp og bevokst med løvskog. Særlig var det mye hegg med svarte, glinsende bær, som vi barna åt av omkapp med fuglene til halsen grodde igjen. I et tre hadde skjærene reir, og de brannskattet hønsegården for både egg og kyllinger, til stor ergrelse for mor. En morgen lød

et skarpt smell fra stallporten. Det var far, han skjøt etter skjærene som nettopp satt og solte seg utenfor reiret. Og sannelig var han så heldig at han traff den ene. Det ble hengt opp i treet til skrekk og advarsel for likesinnede. – I skalberget ved foten av haugen hadde vi en «sølvgruve». Riktignok var det bare «kråkesølv» (uren glimmer), men for vår barnlige fantasi uhyre rikdommer. – På et platå øverst oppå haugen stod flaggstanga, og derfra var flagget synlig over hele bygda, der det smelte friskt i vinden. – Det var satt opp benker der og et rundt stenbord. Der var vi så mang en solskinnssøndag om sommeren og inntok ettermiddagskaffen. Vi barna lekte og stupte kråke i graset, mens mor satt med ånden i halsen og ventet på at vi skulle ramle utfor skrenten. – Slik et utsyn det var der oppe en slik klar dag! I sør den blå fjorden med den vesle byen Levanger på andre siden, i vest de fjerne åsene på Inderøya og i søraust skimten av forrevne topper på Kjølen. – Men værhardt var det på Flaggstonghaugja. Det kunne hende når vi kom der opp med flagget for å heise det til tegn på glede og fest, at stanga lå i hele sin lengde langs bakken.

«Markja» (skogen)

Til Åsen hører en del skog. I fars tid ble det lite eller intet hugget, hverken av tømmer eller ved. Far var så forsiktig med skogen at han f.eks. heller slet og hugg ved oppe i allmenningen overfor Raufloa og med stort besvær fikk det hjem. – Terrenget var svært kupert. Inn under «Kammaberget» (på nordsiden) var det en veldig ur med store, mosegrodde steinblokker. Trærne hadde her dårlige vekstforhold, så de ble spinkle, skakke og forvridde, og dekt med en mengde skjeggglav. Innimellom granene var det små bjerker, hegg og rogn. I selve uren vokste en hel del bringebærkjerr, og vi barna var ofte der på bærsanking.

«Markja» strakte seg fra «Busveet» på «Haugom» til «Kammaberget» og fra «Flaggstanghaugjen» til «Myrom». En kjerrevei gikk gjennom «Busveet» (som var utskilt til havnehage) og opp til «Myrom». En krøttersti førte fra fjøset langs «Langekra» ned på denne kjerreveien. I de to årene jeg var gjetergutt, drog jeg så mang en morgen og kveld denne stien med kyrne til og fra «Myrom». En annen sti gikk fra «Langekra» gjennom «Markja» på langs til «Kammaberget». Den førte forbi tre tjern, hvor jeg i barneårene lekte «Svolderslaget», eller reiste til Amerika, eller var på jordomseiling. Skipene var små bordstumper, rigget til med barkseil. Det ble nok vasset og badet der, særlig i «Litliltjønn», enda bunnen var gjørmet og fæl. – Som sagt var far svært forsiktig med skogen. Da han solgte gården, var noe av det første den nye eieren gjorde å hugge en mengde tømmer og tjene gode penger. Fars sparing av skogen må således sies å ha vært mer følelsesbetont enn nettopp praktisk.

Far

Å gi en nøktern skildring av far er kanskje lettere for meg nå da jeg selv er en eldre mann, enn det ville vært i yngre år.

Far var av middels høyde (mellom 166 og 170 cm), undersetsig, bredskuldret og litt hjulbeint. Hår og skjegg var, som før fortalt, sterkt rødt. Pannen var ganske høy, men med fremtredende øyenbrynsknuter slik at den virket noe flat, for ikke å si litt innsunket. Den ble tidlig gjennomfuret av rynker. Kinnbenene var også sterkt fremtredende, et trekk som går igjen i hele Kjelaasfamilien. Ansiktet kom således til å virke litt kantet og markert, men da far hadde stort helskjegg, var det mindre merkbart. Nesen var noe spiss og litt skjev til den ene siden. Sin tette hårmanke beholdt han til sin død. Hans eldre bror Nils var derimot på sine gamle dager helt skallet.

Far hadde et nokså kolerisk temperament. Han var brå og snarsint. Men det gikk fort over. Når han arbeidet ute på jorden eller i skog og mark, rev og slet han av alle krefter til arbeidet var ferdig. Men drev han f.eks. med bokbinding eller treskjæring, kunne han sitte og pirke med stor tålmodighet. Han var uhyre flittig og arbeidsom. Dertil var han meget «hendig». En stor del av redskapen på gården var laget av far, likesom han greidde alt det som het reparasjoner. Han var både snekker og smed. Smiebelgen hadde han, såvidt jeg husker, laget selv. Han smidde alle beslagene til sleder og kjerrer. Hjulene til «bikkvogner» og langvogner forarbeidet han. Dreiet navene, hugg ut hullene i disse til ekene, satte dem fast og måtet så på felgestykkene. Til slutt smidde han jernringen (beslaget) og la utenpå felgen mens jernet enda var så varmt at det nesten svidde treet. Når da beslaget avkjøltes, trakk det hjulet sammen. Jeg kan huske fra mine første barneår at jeg syntes det var morsomt å høre hvordan hjulet knakte etter hvert som beslaget ble trangere.

Far giftet seg ikke før han var 42 år. Grunnen til at han ikke på et tidligere tidspunkt gikk inn i ektestanden, fortalte han aldri selv. Jeg husker ikke om jeg spurte ham heller. Mor fortalte derimot at han i yngre år var forlovet, men at jenta «slo opp» (gjorde det forbi). I den anledning tok han tilbake et vakkert utskåret skrin han hadde laget til henne. Jeg minnes skrinet fra mine barndomsår. Far brukte det til å gjemme sine værdipapirer i. – Denne sin lange «ungkarstid» benyttet han flittig. Blant annet laget han flere orgelharmonier, hvorav

det siste var det instrumentet ved hvilket jeg tok de første famlende skritt som «spællmainn». Jeg var ikke lite stolt den kvelden (jeg kunne vel være bortimot 7 år), da jeg greidde å spille de første taktene av en koral. Jeg tror enda det var «Zions vekter». Far hadde ikke hatt tid til å hjelpe meg, så det var «sjøl-lært».

Jeg har før nevnt at han var treskjærer og bokbinder. I sine unge år var han på et treskjærerkurs, det var visst i Hardanger. Mesteparten av veien dit foretok han til fots, og opplevde mye rart. Blant annet fortalte han hvor eventyrlig skittenferdige de var enkelte steder han overnattet. Således var det en kjerring et sted som om kvelden skulle lage potetkake (lompe). Hun feide vekk bøsset i en krå i stua, plasserte de kokte potetene der og stampet dem. Et annet sted ble det servert hardkokte egg til frokost. Skallet var tatt av, og de ble av husets datter båret inn på en skål. Eggene var ettertrykkelig forsynt med svarte «fingeravtrykk». Da mor sjøl i huset kom inn og fikk se dette, sa hun: «Nei, har ho no gløymd å «gomle» eggji då?». Hovpå hun etter tur tok eggene i munnen, «gomlet» dem og spyttet dem ut på skåla. – På dette kurset laget far fire nydelige ting: det før omtalte skrin, et ovalt speil i stativ, en liten «laup» (tine) og en sylindrerformet tobakksdåse med lokk. Hvor det er blitt av speilet og laupen, vet jeg ikke. Men mor har skrinet, og jeg har fått tobakksdåsen til odel og eie. Mange har beundret disse tingene på grunn av det nitidige treskjærerarbeid. Ikke et eneste lyte er å finne, ikke et eneste feilskjær.

Som snekker var også far svært flink. Det store bokskapet som stod i stua i Åsa, var hans verk. Det bestod av en svær skrivepult med tre skap under, og eller nederst en skuff, avdelt i mange rom. Oppå pulten stod selve bokskapet med glassdører foran. Rammen omkring glasset var delvis utskåret. Jeg vil ikke si at dette skapet hørte til fars vakreste arbeider. – Derimot laget han to fine putestoler med rokokkobenen og høy rygg. De stod i «storstua» bak det ovale bordet (visstnok også laget av far). Stilen var ikke gjennomført rokokko, men snarere en slags bonde-empire. (Mor mener at disse stolene ble kjøpt på auksjon). For øvrig laget far de møblene (stoler, bord og senger) som vi trengte.

Da farbror Nils var «gardgutt» og således skulle overta Kjelaasen, måtte far se seg om etter yrke. Han valgte lærergjerningen, et arbeid han ble svært glad i. Han gikk Klæbu seminar. Utdannelsen den gang var, såvidt jeg vet, toårig. Det var kanskje ikke så svært mye de lærte på seminaret, men dog den rene «professorutdannelse» mot hva lærerne i omgangsskoletiden hadde. Rart å tenke på at mor ble født det året far begynte på seminaret. – Musikk-utdannelsen på lærerskolen den gang bestod i å lære å spille på salmodikon (monochord). Instrumentene sine laget elevene selv. Jeg husker fars salmodikon og de notebøkene som hørte til. «Notene» bestod av tallene 1 til 7, trinnene i en skala. – Far fortalte at de hadde fire salmodikoner i Kjelaasa, og at han og hans tre brødre spilte firstemmig sammen. – Hvilke lærebøker de benyttet på seminaret, vet jeg ikke, men de måtte nok skrive mye av stoffet, enten det var som diktat, eller de «refererte». Jeg har tre av disse skrevne bøkene. Den ene er en tenkelære (Logikk), den andre en musikk lære, og den tredje inneholder håndskrevne noter for mannskor. I den siste er til og med notelinjene risset opp med blekk.

Far hadde en kraftig og absolutt ren sangstemme. Dette kom ham til gode som kirkesanger (klokker). Om far også lærte å spille harmonium på seminaret eller han senere lærte det selv, kan jeg ikke huske at han fortalte. Noen «virtuous» ble han ikke akkurat. Jeg hørte ham aldri

spille musikkstykker, men derimot foredrog han koralene like godt som noen organist. Et av mine særpregede minner fra barneårene er dette: Det er tidlig søndag morgen. Jeg ligger på «loftet» (annen etasje) sammen med mine søsken. Det er sommer, og duften av rogn og hegg strømmer inn gjennom det åpne vinduet. Nedenfor stua lyder musikk. Det er far som synger og spiller salmene for dagen. Jeg ligger deilig utsovet og lytter og lytter. For mitt indre stiger bildet av et kirkerom fram, med meg selv sittende ved det store orgel.

Om far hadde vært andre steder som lærer før han ble ansatt i Salberg sogn (Røra var ikke den gang egen kommune, men hørte til Inderøy), vet jeg ikke. Skolen hadde sine lokaler på «Steina» (Stene), en gård som lå på andre siden av Busveet. Far bodde i den første tiden på Nedre Salberg. Men da han vel syntes at inntekten av skoleholdet ble snau, kjøpte han Åsen (1878 for kr 7200) så han kunne være gårdbruker ved siden av. Han flyttet inn, og søsteren Elise var hans husholderske inntil hun reiste til Amerika. Etter henne fikk han Olava Flaget, som var der til han giftet seg. – Nytt skolehus ble senere bygd (ca. 1895) i en aspelund nær «Kongsveien» (riksveien). Det lå en 10 min. hjemmefra og ble hetende Asphaug skole. I annen etasje var det leilighet for læreren. Men da far ikke hadde bruk for den (unntatt det året han bygde Åsheim), leide han den bort til en enke med det noe snodige navnet Grethe Kurven. Hennes to barn, Odin og Jørgine, var de første lekekameratene min søster Olaug og jeg fikk.

Far var, likesom mor, strengt religiøs. De fleste ting som som hører inn under Adiaphora, var for ham synd. Særlig kortspill, dans og teater. Mor forteller at før han ble kjent med henne, var han nærmest grundtvigianer, men at han senere gikk over til hennes strengere ortodokse livssyn. – Han hverken brukte tobakk eller nød alkohol i noen form. Et bevis på hans karakterstyrke viser følgende: I sine ungekarsdager gikk han en gang og tok opp manntall, fortalte han. Over alt skulle han trakteres, og traktementet bestod av en dram. Til slutt syntes han det begynte å smake godt. «Da sluttet jeg med alt som het sterk drikk», sa han. «Jeg forstod at det kunne være farlig». Han meldte seg inn i D.N.T. (Den norske totalavholdsforening) og tok siden aldri en dråpe brennevin, selv ikke til medisinsk bruk. Tobakken sluttet han også med. Jeg kan huske fra mine første barneår at han røykte èn cigar i årets løp. Det var den han fikk «attpå» hos handelsmannen hver jul når innkjøpet av varer var foretatt. Vi ungene syntes det luktet veldig fint av den, men uttrykket i fars ansikt vitnet ikke akkurat om noen utsøkt nydelse.

Far viet hele sitt liv til kristenarbeidets tjeneste i bygden. Han stiftet Den kristelige Ungdomsforening, og var dens utrettelige formann så lenge han levde. Foreningen samlet mange ungdommer, særlig fra strøket ved Borgenfjord. De kom sammen både til skjemt og alvor. Den håndskrevne avisen «Duen» utløste mangen god latter. En av de frodigste skribentene var en gammel ungar ved navn **Andreas Sviom**. Hans artikler var breddfulle av humor og med en aldri så liten brodd til noen og hver. Om foreningen fremdeles eksisterer, vet jeg ikke.

Søndagsskolen lå far varmt på hjertet. Den samlet flest elever ute ved Borgenfjord, og ambulerte mellom hjemmene der i sommerhalvåret. Jeg husker så godt når vi en solblank søndagsmorgen (den søndagen det ikke var gudstjeneste i kirken) startet hjemmefra med far i spissen og vi barna på slep. Det var ikke så rent liten vei, nesten en times marsj. Vi måtte over en stor myr, Lensmyra. Jeg husker at det på den andre siden av myra lå en liten stue som

var dryssende full av unger. Når vi gikk forbi, så vi en mengde ansikter i vinduet med nesene flatklemt mot rutene. Etter å ha passert en bekk (vi barna syntes det var en stor elv) og forbi gården Nedre Loraas, var vi nede ved Borgenfjorden, hvor det var en grend med småbruk og fiskerheimer. Så kom vi inn i det huset hvor søndagsskolen skulle holdes, og der var det pusset og pyntet. Gulvene var hvitskurte og strødd med hakket brisk (eine). På grua lå briskekvister hvori det var stukket roser av «klunger» (nypetorn). Ute skinte solen, og dørene stod oppe, kanskje et vindu også, hvis det var svært varmt. Det duftet av brisk, nyperoser og blomster. Søndagspussede unger satt tett i rad og rekke på de plankene som var tatt inn for å gjøre tjeneste som krakker. Ute kvitret småfuglene om kapp. Å, jeg minnes godt disse sommersøndagene!

Far tok ivrig del i alt misjonsarbeid, hva enten det var indre eller ytre misjon. Han ledet foreninger for Santalmisjonen, Ungdomsforbundets sekretærmisjon og Det norske Misjionselskap. Når det kom utsendinger fra de forskjellige forbund, var det en selvfølge at de bodde hos oss. Jeg kan minnes slike navn som Jons. Johnson (daværende misjonsprest på Madagaskar), Stein Bugge (misjonær i Kina), Henny Dons og Chr. Piene (fra Det Kr. Ungdomsforbund) og Elisabeth Edland (fra D.N.T., henne hvem Per Sivle har skrevet et nydelig dikt om). – At det ble mye arbeid for mor som hadde den store barneflokk og gårdsstellet, sier seg selv. Men da hun var like interessert i misjonen som far, gjorde hun det med stor glede.

Sitt arbeid i kirken utførte far med andakt og alvor. Han stod ikke og ramset opp bønner i kordøren, som man så ofte hører klokkerne gjøre. Og når han under de kirkelige handlinger sa sitt amen til prestens bønn, slik det skulle gjøres etter den gamle liturgien, skjedde det ikke mekanisk, men kom fra hjertet. Menighetssangene ledet han med stor dyktighet, og han var ofte i tottene på organisten for hans urytmiske spill. Prestene satte stor pris på at far etter gudstjenestens slutt sa sin mening om deres preken. Det kunne forresten mange ganger føre til ganske livlig diskusjon. Ikke minst når den gamle sogneprest Albert Lange (død 1929, 94 år) hadde hatt tjeneste. Jeg minnes godt denne ærverdige skikkelsen med sølvgrått hår som i lange lokker falt ned på skuldrene, og langt, flommende skjegg av samme farge nedover brystet. Han var som skåret ut av en billedbibels apostel – eller profetrekke. Men på prekestolen hadde han såre lite av profetens ild og kraft. Han talte i det vide og brede, og filosoferte seg stadig bort fra emnet. Just som man mente at han kom til en konklusjon, satte han ut på viddene igjen. - Hans prekener varte opptil halvannen time, og da hendte det at flere av menighetslemmene duppet mistenkelig med hodet. Av livssyn var han grundtvigianer. Far var, som før fortalt, av rakt motsatt anskuelse, og derfor tørnet de titt sammen. Og da far alltid usminket og rett ut sa sin mening, hendte det nok at gamle Lange ble fornærmet. Verste bataljen hadde de engang sognepresten i lærerlaget holdt et foredrag om Garborgs bok «I Helheimen», som nettopp var utkommet. Lange var svært begeistret for den, og kom uheldigvis til å si noe slikt som at når vi hadde den, kunne vi til en viss grad unnvære Bibelen. Far føk opp og mente at presten hadde uttrykt seg blasfemisk, og dermed var striden i full gang. Tross disse sammenstøtene var de allikevel gode venner, og jeg tror at Lange satte far meget høyt. På en fest skal han ha sagt: «Kjeldaas og jeg er som to taksperrer. Vi står langt fra hverandre, men møtes allikevel i toppen».

Som skolemester utmerket far seg ved en streng disiplin, uten dog å være brutal. Han hverken drog elevene i håret eller slo dem med linjal over fingertuppene, som den tids

lærere ofte pleide. Derimot brukte han nok enkelte ganger «skammekroken». Han var morsk på skolen, sa folk, men rettferdig. Meg behandlet han svært strengt, for han ville ikke at det skulle hete at jeg hadde noen fordeler fremfor andre elever fordi om jeg var hans sønn. Fars undervisning var klar og grei. Vi sang ofte i timene, og vi måtte lære mange sanger og salmer utenat. Jeg husker at vi en jul måtte lese på 20 salmevers. Vi lærte å synge etter noter også, og jeg kunne allerede ved utgangen av folkeskolen treffe tonene korrekt. Det skyldtes kan hende like meget min tidlig våknende musikksans som fars undervisning. Far var meget glad i sin lærergjerning, og han var omfattet med respekt og kjærlighet av sine elever.

Det var ikke lite slit å være både lærer og gårdbruker. Kanskje mest om vinteren, når han foruten å holde skole, skulle treske kornet, kjøre ut gjødsel, hugge ved og tømmer i skogen og sette redskapen i stand. Selv om han hadde «drenge» (tjenestegutt), falt det meste strevet allikevel på far. Når han var på skolen, foretok drengen seg svært lite. Han «bolset», og lærte meg fantestreker og uhøviske uttrykk som jeg fikk skjenn for når far kom hjem. Da vi flyttet til Åsheim ble det ikke mindre slitsomt. Vi måtte således bære høyet inn på låven, enten på ryggen eller på en slags bærebør. Åsheimen var ikke så stort bruk at vi kunne ha hest der.

Heldigvis hadde far en god helse, bortsett fra at maven ikke tålte all slags mat. Således kunne han ikke spise alm. vassgraut (byggmelsgrøt), fordi han fikk vondt av den. At vi barna, ikke minst jeg, også da fikk vondt av grøt, var jo forståelig. Men da mor tvilte sterkt på vårt «tilfelle», måtte vi nok spise den likevel.

I 1910 flyttet mormor til oss, dødssyk. Da hun måtte ligge i soverommet nede, flyttet far sin seng opp på loftet, hvor det vel var litt for kaldt. Følgen var at han ble kastet på sykeleiet av en voldsom lungebetennelse sammen med influensa. Da han kom oven senga igjen, var helsen brutt. Han hadde pådradd seg en svær hjertefeil. Etter dette skulle han være forsiktig og ikke slite for mye og for tungt. Men det ble vel til det at han glemte å rette seg etter legens forordninger. Derfor måtte det gå som det gikk. Han falt plutselig død om da han den 12. decbr. 1913 var på Verdalsøra og handlet til jul. Hans grav ligger tett inn til sakristiet ved Salberg kirke, hvor han vandret ut og inn alle de mange søndager han virket som Herrens tjener i sin klokkegjerning.

Mor

Mor ble født på Engan (som opprinnelig var en husmannsplass under gården Austad – Austgården). Hun gikk på skolen i «Steina» (Stene), hvor hun det siste året hadde min far som lærer. Etter hennes konfirmasjon flyttet morfar med familien til Hylla (et dampskipsanløpssted) nede ved fjorden, og bodde først på Hyllberget, men fikk siden eget hus. Morfar drev med handel. Han kjøpte opp egg og korn hos bønder og handelsmenn, fraktet varene med hest gjennom Verdalen til Sverige og solgte dem på andre siden av grensen. Etter han kom til Hylla, reiste han med dampbåten til Trondhem og så med jernbanen gjennom Meråker til Sverige. Mor mener at han på sine reiser kom helt til Østersund. Straks etter flyttingen til Hylla måtte mormor operere bort den ene brystkjertelen på grunn av kreft. (Merkelig nok ble hun så bra at hun levde opp i høy alderdom). Mor og hennes søster Marthine måtte da stelle hjemme. Hun forteller bl.a. hvordan hun måtte følge sin yngre bror Kristian til skolen på «Steina». – 16 år gammel måtte hun reise ut for å tjene

sitt brød. Hun tok seg plass som hushjelp, først hos fengsels- (tukthus-)inspektør Solberg i 3 uker, siden hos presten Olsen i 2 år. Våren 1885 sluttet hun i posten, og drog om sommeren sammen med en venninne til fots fra Hylla til Overhalla i Namdalen for å ta arbeid i slåttonna. Veien gikk over Snåsaheia, to mil gjennom kronglete fjell-lende. Tre ganger måtte de passere Namsenelva, og hele veilengden var vel henimot 12 mil. Lønnen for onne-arbeidet var svimlende, hele 5 kr. pr. uke + kosten. De brukte også apostlenes hester på hjemveien.

Om høsten samme år tok mor tjeneste på Steinkjer hos en fru Scheen, og var der i 3 år. Da var det hun fikk tanken om å bli lærerinne. For å få litt forkunnskaper leste hun med læreren sin fra folkeskolen, nemlig far, og så reiste hun til Klæbo seminar på et seks måneders kurs til utdanning av folkeskolelærere (småskolen). Det var i januar 1889. Etter endt utdanning var hun om høsten vikar for far på skolen i Steina, da han var opptatt ute på Inderøya med noe ligning, eller hva det nå var. Å være vikar den gangen var kanskje ikke fullt så vanskelig som i dag. Men det var vel ikke så helt greit for mor, som var lita og spinkel, å holde styr på de store gutteslampene. En gang hun ristet litt på den største av dem – (hans åndelige habitus var omvendt proporsjonal med den legemlige), bemerket han da han gikk hjem: «Æ trur itj æ kjæm på skolin i mårå, fer æ bli sekkert klen (syk)». Hvor vidt han kom på skolen dagen etter, vet jeg ikke.

Mor hadde gode utsikter til å få lærerinnepost i Klæbo gjennom seminarlærer Forfang, og hun bad i den anledning far om å få anbefaling. Men han slo det liksom bort med at det ikke hastet. Straks etter fridde han til mor. Det var vel kanskje derfor det ikke hastet så med anbefalingen. Far hadde antakelig allerede da hun leste privat hos ham høsten 1887, i sine tanker å be henne bli hans hustru. På mor kom det, etter hva hun selv sier, helt uventet. Hun hadde aldri tenkt seg at far kunne bli hennes husbond og mann. Aldersforskjellen var jo også temmelig stor, akkurat 19 år og 1 mnd. Særlig dypt forelsket i ham var hun neppe, men hun ble ham en god og trofast hustru, som fødte ham 9 barn og ble hans sterke støtte i deres 23 årige samliv.

Det var nok en annen mann som mor var blitt glad i den gangen hun var på Steinkjer. Han het Johan Tønne og var fra Sparbu. Hans gutteår var visst meget triste. Moren mistet han tidlig, og faren giftet seg om igjen. Barna fra første ekteskap ble spredt for alle vinde. Johan kom som gjetergutt til en gård på Sandvolla, Inderøy, og fikk visst mer juling enn mat. Som ung mann var han en tid i butikk på Steinkjer. Mor og hennes venninne Thale (fra Steinkjer) var mye sammen med ham. Alle tre reiste samtidig til Klæbo seminar. Tønne tok eksamen som lærer, men gikk ikke inn i lærergjengen. Da han fikk vite at mor var blitt forlovet med far, tok han seg svært nær av det. Han var nok glad i mor, han også, men mulig at hans dårlige økonomiske kår gjorde at han ikke turde si det avgjørende ord. Han kunne jo ikke, slik som far, stille mor i utsikt å betale hennes skolegjeld når de ble gift. Senere ble Tønne gift med mors venninne Thale, født Fossan, og de bosatte seg i Trondhem, hvor han ble ansatt i avholdsorganisasjonen D.N.T. Han var bl.a. redaktør av en avholdsavis, visstnok «Menneskevennen». Jeg var ofte på besøk hos dem i mine gutteår. Thale var nemlig min «gu'mor».

Mors bryllup sto i Åsa 27. januar 1890, altså på hennes fødselsdag. Hun rykket inn som husmor på den tungbrukte gården, hvor hun i 13 år skulle slite med mange barn og gårdens stell. Olava Flaget var, som før nevnt, husholderske i Åsa før mor kom, og ble enda et år for å

hjelpe til. Jeg kan godt huske denne Olava fra mine barneår, for hun kom gjerne til oss for å være behjelpelig i huset når mor skulle ha småfolk.

Som før nevnt var gården svært tungbrukt, ikke bare for husbonden, men vel like mye for husmoren. Vannet slapp hun heldigvis å bære, da far laget et vanntak i nærheten av Kammen. Det var spring både i kjøkken, stall, fjøs og «masstu». Travlest var det naturligvis i onnetidene, særlig i slåttonna og høsttonna, da en stor arbeidsstokk skulle ha mat. Vi måtte ha mange slåttekarer, for slåmaskin kunne ikke brukes alle steder, og graset ble derfor tatt med ljàen.

Jeg var ikke gamle karen da jeg fikk en mindre ljà og gikk i skårgang med de voksne karene. Hestrive hadde vi ikke, så alt graset måtte rakes med håndrive, og det var gjerne kvinnfolkas arbeid. Det fine vollhøyet ble «breidd», tørket på marken og «såtet». Senere, da far begynte med kunstig eng av kløver og timotei, ble det mest «hesjing» - - Alt kornet ble i de første årene skåret med sigd eller «skjuru» - også for det meste kvinnfolkarbeid. Siden fikk vi meieapparat på slåmaskinen og kunne skjære de flatlendte åkrene med, I potetonna hadde vi også mange arbeidsfolk, for potetene ble tatt opp med «grev» (hakke).

Da mor ikke kunne greie både fjøs, kjøkken og barnestell alene, måtte hun ha «taus» (tjenestejente), likesom far hadde «drenge» (tjenestegutt). Av disse tausene husker jeg fra mine barneår først og fremst **«Stor-Marja»**. Vi kalte henne så for å unngå forveksling med min søster Maria. Hun kom til oss før hun var voksen. Mor hadde tatt henne til seg etter hun mistet foreldrene. Stor-Marja hjalp mor med innarbeidet, men var også til hjelp i fjøset. Hun reiste siden fra oss til Verdalen, fikk et uekte barn og døde i tidlig alder av tuberkulose. **Lovisa Berget**, var ikke egentlig taus, men arbeidet ofte hos oss i lengre perioder ad gangen, og hjalp til med såpekoking, lysstøping, veving, bakst, slakting, klipping av sauer, og hva som ellers forefalt av husets arbeid. Hun hadde ei lita stue som hette Berget i nærheten av Borgenfjorden. Faren hennes hette Nils og mannen Jon. Mannen døde tidlig. De hadde ingen barn, og Lovisa var allerede noe til års da hun kom til oss. Det var da farfar flyttet til Åsa og ble sengeliggende. Siden, da farfar var død, ble hun hos oss. Jeg husker henne svært godt. Hun var temmelig morsk mot oss ungene når vi var ulydige, rynket brynene og skjente kraftig. Men ellers var hun gruelig snill, og en meget from sjel. – Den siste tause vi hadde i Åsa, hette **Julie Lorvik** (fra en av Lorvikplassene). Hun var ikke akkurat noen skjønnhet med sitt noe opp-pustede ansikt og rødgule hår. Hun ble gift med «Lang-Johannes» (fra Østerenget), som i den tiden arbeidet hos oss, bl.a. med gjødselkjøring om vinteren. Han var heller ingen Adonis just, - lang, krokert, sleivet og atskillig av en råttamp.

Med det samme jeg skriver om tausene, kan jeg også nevne drengene vi hadde. **Anton Tronhus** (fra Inderøya) var først noe år, men reiste så til Amerika. – Siden kom **Petter Smørbekken** (også fra Inderøya). Se Prosa I). – **Johannes Bekkedalen** (fra en av Salbergplassene) var et års tid. Den siste var **Hans Naustbakken**. Han hadde bare ett øye, og ble visst av «Lang-Johannes» betraktet som en slags rival den gangen han gikk på frierfötter til Julie, tause.

Da vi i 1903 flyttet fra Åsa, bodde vi, som før nevnt, på Asphaug skole inntil den nye heimen i Vollen ble ferdig. For mor ble det nå slutt med fjøsstell og gardsarbeid, og dermed også med tjenerhjelp. Men da barneflokket stadig økte, ble det nok å gjøre allikevel. Leiligheten var i

annen etasje, og så vidt jeg husker, måtte vannet bæres fra en bekk som rant like ved skolen. Far bygde grisehus bak skolens uthus, og kjøpte gris. Det var mange munnar som skulle mettes, så det kom godt med å ha en julegris. Undres på om ikke mor hadde rengjøringen av skolerommene, for på den måten å skaffe litt flere kontanter. Stundomtil var mormor hos oss og passet minstebarna.

Så kom den store dagen da vi flyttet inn i den nye heimen. Det var vel høsten 1905 (eller våren 1906). At det nye stedet ble kalt Åsheim, falt helt naturlig da det var tatt av Åsa. I uthuset var det et lite fjøs med et par kubåser, og vi hadde vanligvis ei ku, et par sauer og en gris. For mor vakte kanskje dette fjøsstell «en miniature» - et vagt minne fra den tid hun var gårdmannskone. Noen havnegang for kua hadde vi ikke, men vi lot den om våren og forsommeren beite innimellom løvtrekrullene borte ved **Bråttet** (innunder Busveet). Etter slåttan ble den tjoret på engen. Slåttonna var fort unnagjort, især hvis Sivert Åsa kom med slåmaskinen og tok de flateste jordene. Men jeg kan huske at far og jeg brukte ljåen på alt sammen. Mor og de eldste søstrene mine var med og breidde eller hesjet. Høyet ble båret inn på låven, enten ved hjelp av to staurer laget til som en bærebør, eller vi tok det med taug på ryggen. Vi dyrket ikke så lite poteter, og dertil turnips til kua, samt noe grønnsaker, vesentlig kål og gulrøtter.

Jeg fikk laget hage det året jeg gikk hagebruksskolen. Hagen lå laglig til på sydsiden av våningshuset med frukttrær, bærbusker og litt blomster. – For å hjelpe på økonomien leide vi i førstningen bort noen rom i den ene enden av våningshuset til folk som arbeidet ved jernbanen.

Etter at far døde i 1913, ble mor sittende alene med det hele. Det ble svært slitsomt da minstebarna ennå ikke var konfirmerte. Noen hjelp av meg var det ikke å få da jeg allerede høsten 1911 hadde dradd ut for selv å tjene mitt brød som lærer. Det ble til at mor måtte leie hjelp i onnetidene, og det falt kostbart. Hun hadde jo ikke mange kontantene å rutte med. Enkepensjonen var visst ikke mer enn 6 à 800 kroner pr. år. I 1916 tok min eldste søster Olaug lærerskole-eksamen og ble senere ansatt som lærerinne på **Stjørdalshalsen**. Maria måtte også ut og tjene for sitt brød. Hun ble hushjelp hos gullsmed **Svebak** på **Levanger**. – I 1919 giftet Olaug seg med **Jørgen Vikaune** og ble nå for alvor fastboende i Stjørdalen. – Min søster **Torbjørg** reiste i 1920 til Hamar og tok plass på hotell Astoria. Hun ble gift med **Olaf Hagen** som arbeidet på en skifabrikk på Lillehammer, og hadde et lite småbruk i Lismarka et stykke fra byen.

Så kom dagen da mor tok avskjed med Åsheim. Olaug og Jørgen hadde ofte snakket med henne om å selge huset og så flytte til Stjørdalen og bygge ny heim der. Etter å ha innhentet mitt samtykke solgte hun Åsheim i 1923 til Johan Bekkedalen (en halvbror av Johannes, se side 20) og forlot Røra. Det falt henne sikkert ikke så helt lett. Mange sterke bånd bandt henne til fødebygden, og til Åsheimen hvor hun og far hadde tatt så mangt et tungt tak sammen. Slekt og venner (hvorav hun hadde mange) måtte hun reise fra. To graver ved Salberg kirke gjemte også på minner.

Min svoger Jørgen, som den tid drev med husbygging, satte opp den nye heimen for mor på Stjørdalshalsen. Huset ble temmelig stort. To fulle etasjer og et par små rom på kvisten. Det ble sikkert ikke så rent billig (kr 3000). Mesteparten av pengene hun fikk ved salget av

Åsheim, strøk nok med. Huset var ikke fullt ferdig innredet da mor måtte flytte inn. Hun bodde selv i annen etasje og leide bort to rom i første etasje til gullsmed Forberg, som brukte det ene til butikk og det andre til verksted. Rommene på kvisten ble også leid ut. For ytterligere å skaffe kontanter drev mor med utsalg av melk og brødvarer, og brukte de par resterende rommene i første etasje til «forretningen».

Selv om mor på det nye stedet slapp å bale med gårdsstell og onnearbeid, fikk hun strev nok. Yngstebarna skulle ha sin utdanning. **Astrid** hadde tatt plass i en manufakturbutikk på Levanger, og giftet seg i 1926 med **Olaf Eklo** som har bilforretning og stort bilverksted i byen. **Peter** gikk inn på Nidaros lærerskole (indremisjonens, nå nedlagt), tok eksamen i 1925 og reiste ut. **Borghild** utdannet seg som sykepleierske ved Menighetssøsterhjemmet i Oslo og fikk post på tuberkulosehjemmet i Hegra. **Torvald** gikk middelskolen og gymnasiet, og er således den eneste av oss søsken som har akademisk utdanning. Senere tok han eksamen ved Treiders handelsskole i Oslo. Selvfølgelig hadde ikke mor anledning til å bekoste stort av utdannelsen. Mesteparten, i enkelte tilfelle det hele, måtte lånes.

Et tungt slag for mor, og oss alle, ble det da min søster Maria døde i 1927. En sterk bronkitt i den spede barnealder hadde svekket hennes helse slik at hun ble et lett bytte for den snikende farsott lungetuberkulosen, «tæringen», som i den tiden opptrådte rent epidemisk i Nord-Trøndelag. Hun ligger begravet ved Værnes kirke i Stjørdal.

Da mor begynte å bli gammel og Borghild hadde giftet seg med **Erik Petterson** i 1940, solgte hun huset til dem, men beholdt to små rom i annen etasje. Det ene bruker hun som kjøkken, og det andre er soverom og dagligstue. Hun stiller seg selv, bortsett fra at hun spiser middag hos Borghild og Erik.

Selv om mor ikke er noe robust, har hun gjennom hele sitt lange liv hatt en utmerket helse, - et stort aktivum. Men i 1950 ble hun alvorlig syk, og både hun selv og vi andre trodde hun skulle dø. Jeg ble budsendt i største hast, og da jeg ikke kunne få plassbillett til 3^{dje} klasse på hurtigtoget, reiste jeg på 2^{nen} klasse for å komme tidsnok. Men da jeg kom hjem til henne, var hun på bedringens vei. Det var et stort under. Doktoren hadde gitt opp håpet. Mor sier selv at hun syntes hun allerede var over grensen, - og så vendte hun plutselig tilbake til livet. «Æ va no budd på å døy», sa hun, «så æ skjønne no itj koffer æ skoill låvvå. Men Gud hi no sekkert si meining me de å.» Hun kom seg merkelig fort etter sykdommen, og er fremdeles rask og rørig, bortsett fra at syn og hørsel er svekket og at hukommelsen begynner å klikke. I 1954 brakk hun en arm. Det gikk for seg på den måten at hun var gått opp for å hente noe i kottet på kvisten. For å få tak i sakene steg hun opp på en tomkasse. Denne veltet og hun falt på gulvet, og dermed var ulykken ute. Hun ble sendt til Innherred sykehus på Levanger, og armen var snart i orden igjen.

Da jeg i påsken i år (1956) besøkte mor, møtte hun meg på jernbanestasjonen. Hun kom trippende som en ung jente mot meg. Utrolig når man betenker at hun går i sitt nittiende år. Hun er bestandig så glad når eldstegutten, dessverre så altfor sjelden, kommer på besøk. Og det er ganske artig hvordan hun fremdeles betrakter meg som «gutongin» sin, hvem hun synes hun må tilrettevise aldri så lite grand. Det var således f.eks. ganske morsomt ved frokostbordet den første morgen. (Hun laget frokosten selv og inntok den sammen med meg). Jeg bruker salt på kokt egg, mor ikke. Hun sa: «Du må itj bruk så mykji salt på eggje.»

Og da jeg tok et par saltsyretabletter før maten: «Du må da itj ta så mykji tabletta, de e itj bra de.» Når klokka ble ni om kvelden, sa hun: No synes æ du må gå å lægg dæ, Goinnar.»

Da mor feiret sin 90-årsdag, var vi 7 gjenlevende barna hennes samlet. Det ble en stor dag for oss, men kan hen de litt vel anstrengende for henne. Festen falt på en søndag (27.1.1957), og jeg reiste oppover natt til lørdag. Da jeg om morgenen kom ut av sovevognen på Støren, løp jeg i korridoren på min søster Torbjørg. Hun var steget på i Lillehammer om natten. Vi fikk en lang og hyggelig prat mens toget rullet nordover til Stjørdal. Borghild møtte oss på stasjonen. Mor hadde villet være med, men fikk ikke lov da hun måtte hvile seg godt ut til den store festen neste dag. Om ettermiddagen begynte blomstene å strømme inn. Mors vesle kjøkken ble snart forvandlet til en have. Bortimot kl. 5, Torbjørg og jeg satt og snakket med mor, ringte det på nede. Mor ville straks gå ned, men da vi ante uråd, bad vi henne forholde seg rolig, så skulle vi se etter. Det var en mann fra møbelforretningen med en nydelig ørelappstol, gaven fra oss barna. Vi fikk lurt denne inn i soveværelset nede hos Borghild og Erik. Da vi kom opp til mor, ville hun vite hva det var, men vi greide å avlede det hele. – Senere kom mine to brødre med sine familier. De skulle bo hos Olaug og Jørgen. Peter hentet meg med bilen sin, og vi fikk en koselig kveldsstund hos «kårfolka» på Vikaune.

Klokken 12 søndag begynte visittene å anstigende. Nye blomster og gaver. Middagen var bare for familien, samt tre eldre venninner av mor og en generalsekretær i santalmisjonen og hans frue. Et langt bord i stua hos Borghild og Erik var fylt til siste plass. Noen av barnebarna måtte ha et mindre bord i et hjørne av stua. Som eldstebarnet måtte jeg holde første talen. Den var på vers, og mesteparten av den hadde jeg sittet og skrevet på toget oppover. Det ble en kavalkade over mors liv, fra hun som liten jente sprang på Engan sammen med søskenflokket til hun nå satt her, høyt bedaget, i den store familiekring. – Etterpå var det mange som hadde ordet. Min fetter, Jon Roel, som var kommet fra hjembygda Røra, holdt en fin og dypfølt tale på klingende inntrøndsk. Generalsekretæren hilste fra santalmisjonen og roste mor for hennes trofaste virke i misjonens tjeneste. Ellers talte min bror Peter og flere andre. Telegrammer ble lest, og en hugvarm sang forfattet av min søster Olaug, ble sunget. Til slutt takket mor for gaver og taler, og hun var så logisk og klar i sin uttrykksmåte at man ble rent opp i under, hennes høye alder tatt i betraktning. – Etter kaffen var servert, måtte jeg reise for å nå nattoget fra Trondhjem. Da jeg tok farvel med mor, sa jeg: «Hvis vi begge får leve og ha helsa, skal jeg komme og feire 100årsdagen din». – «Å næj, de trur æ no itj æ levve opp, næj,» svarte hun. --- På toget satt jeg og tenkte på den sjeldne familiefesten, - og på den ungdommelige nittiåringen, mor til 9 barn, bestemor til 19 barnebarn og oldemor til 15 barnebarns barn.

Til slutt en liten karakteristikk av mor. Som før nevnt er hun liten og vever. Etter et fotografi fra ungdomstiden ser hun ut til å ha vært meget pen. Ansiktstrekkene er morfars. Hun har også arvet hans milde og fromme sinn, og det kom kanskje godt med i hennes ekteskap. Far var temmelig brå og temperamentsfull, og da virket vel mor som den gode lynavleder. Jeg husker hvor snill og god hun var mot fattige og syke. Ingen av dem som kom innom i Åsa og bad om hjelp, gikk tomhendt bort.

Mine søsken

1. Olaus

f. 22.8.1892 kl. 7 e.m. i Åsa, var min gode lekekamerat opp gjennom barneårene, hva enten hun ertet meg med at jeg ikke fikk henne til, å gråte (å «rål») og som brakte meg i sant raseri, eller vi fredelig og i skjønn forening bygde fjøs av små steiner lagt i firkanter og med grankongler som kyr, eller vi fant «sølv» i gruva vår. Hun hadde et striere gemytt enn meg, og når hun fikk ris av far, (han brukte det kanskje noe titt), var det jeg som strigråt, ikke hun. Når jeg gjette kuene, var hun også min trofaste medhjelp. På skolen var hun ikke akkurat på bølgelengde med lærerinnen, som var kjent for sin strenghet. Om «frøkna», i likhet med hva hun ofte praktiserte, drog Olaus i flettene, vet jeg ikke. Min søster forteller følgende morsomme episode: En dag hun hvisket og snakket litt vel mye, bad lærerinnen henne gå ut og hente en liten stein og legge på tunga. Hvorvidt dommen ble eksekvert, kjenner jeg ikke til. Straffemåten var i hvert fall ganske original.

Olaus gjennomgikk senere Fredly Kr. Ungdomsskole og begynte i 1913 på lærerskolen på Levanger. Etter hun hadde tatt eksamen (1916), hadde hun post et års tid ved en skole i Flatanger, hvorefter hun høsten 1917 ble ansatt ved Stjørdalshalsens folkeskole. – Sommeren 1919 giftet hun seg med Jørgen Vikaune (f. 14.4.1893), som da eide Sanstad gård. Anny, «Lille-Gunnar» (3 år) og jeg var med i bryllupet, som varte i «trio heile dagar til ende.» - Min søster fortsatte sin lærerinnevirksomhet til hun i 1947 trakk seg tilbake av helbredshensyn. – Jørgen overtok fedrengården Vikaune i 1935, men har nå overlatt den til sønnen. «De gamle» har flyttet inn i ny, flott føderådsbygning, satt opp av Jørgen selv ved siden av gårdens våningshus.

Tre barn:

- a) Josef (f. 21.1.1921) har utdanning som agronom. Han var først forpakter på prestegården i Skatval, men har nå overtatt Vikaune gård etter sin far. Josef er dirigent for kor og spiller både cello og piano. G.m. Anne Hjelseng. 4 barn (jenter).
- b) Bergljot (f. 28.9.1923) har gått Statens industriskole for kvinnelig håndarbeid. Har vært vært håndarbeidslærerinne på Bakketun Kr. Ungdomsskole, Verdalen, senere ved Havøy Kr. Ungdomsskole i Nord-Norge. G.m. lærer Håkon Berg og nå bosatt på Nøtterøy.
- c) Hjørdis (f. 7.2.1929) har gått flere husmorskoler. G.m. Bjørn Arnesen og bor på Ski ved Oslo. 1 barn.

2. Maria

f. 9.3.1895 kl. 2 f.m., hadde ikke den robuste helsen som oss andre søsken. Dette skyldtes sikkert et bronkittattakk i de spedte barneår. Hun hadde. Et lyst og mildt sinn, liknet i så måte

sin morfar. Maria var virkelig et elskelig vesen. Beskjeden og fåmælt, men med sans for lun humor. Et solskinnssmil lurte alltid i øyenkrokene hennes. Hun hadde neppe noen uvenner.

Da hun var kommet til skjels år og alder, måtte hun ut for å tjene sitt brød. Først var hun i et meieri på Straumen. Her ble hun angrepet av en pleurit og måtte hjem for å bli kvitt den. Da hun var frisk igjen, reiste hun til Levanger og ble hushjelp hos gullsmed H. Svebak. Der hadde hun det godt, og ble til slutt nesten som en datter i huset. (Svebak og frue hadde ingen barn selv). Da Svebak's flyttet til Trondhjem, fulgte Maria med, og visstnok kostet Svebak på henne handelsskole der. Senere satt hun på kontoret på misjonsentralen i Trondhjem.

I 1926 fikk hun lungetuberkulose, reiste hjem til Stjørdal og døde 2.11.1927. Hun ligger begravet ved Værnes kirke.

Maria var meget musikalsk, men kunne ikke spille. Derimot hadde hun skapende evner og har laget melodier til «Nu takk for alt ifra vi var små» og til en gammel, dansk ballade.

3. Torbjørg

f. 26.10.1897 kl. 11.30 fm., var av en annen støpning enn Maria. Robust og sterk. I oppveksten var hun en svær «lesehest». Ofte var hun så oppslukt av bøkene at det var vanskelig å få utrettet det mor satte henne til. Denne leselysten vedvarer forresten den dag i dag. I voksen alder måtte også hun ut i arbeidslivet. Først var hun ved Pollfoss Turisthotell en kort tid (1920), men kom senere til Mesnalien Kursted ved Lillehammer, hvor hun var i 1 ½ år. Hun ble gift 15.4.1922 med **Olaf Hagen** (f. 27.12.1894). Han drev et småbruk i Lismarka ved Lillehammer, men hadde ellers sitt arbeid på en skifabrikk. Ivrig jeger og skogsmann. Han har ikke villet skille seg av med sitt fødested, enda det var gammelt og skralt. Min søster syntes han skulle selge det, og at de flyttet til Lillehammer. På den måten ville han også ha fått kortere vei til arbeidsplassen sin. Men slektstradisjonen, som er sterk hos gudbrandsdølene, gjør at han henger ved barneheimen. I de siste årene har han forresten bygget om, fått ordentlig kjeller under våningshuset og modernisert. Og alt arbeid er utført av ham selv i fritiden. Han er en sliter av det gamle, gode slaget. – Min søster ble for noen tid siden alvorlig syk og gjennomgikk en større operasjon på sykehuset i Lillehammer. Det stod den gangen om livet. Siden har hun ikke vært sterk. Men hun var tålig frisk da jeg møtte henne på mors 90årsdag. To barn:

- a) **Ingrid Bergljot** (f. 22.10.1922) ble i ung alder sterkt religiøst interessert og gikk inn i Frelsesdarméen, hvor hun til slutt ble løytnant. Etter å være forflyttet til Steinkjer ble hun i 1949 gift med **Torgeir Bartnes**, enkemann og frelsessoldat. Ved giftermålet mistet hun sin offisersrang. To barn: **Terje**, f. 20.5.1950 og **Anne Torill**, f. 5.7.1952.
- b) **Arne Petter** (f. 8.6.1924) er utdannet som sjåfør. Gift i 1947 med **Anne Vesthagen** og bor på Lillehammer. Ett barn: **Aud**, f. 24.11.1949.

4. Petra Bergljot

f. 26.1.1900 kl. 4 em., døde 16.4. samme år på grunn av medfødt svakhet. Hun ligger begravet ved Salberg kirke i fars grav.

5. Astrid

f. 26.5.1901 kl. 6 fm. Var den siste av oss søsken som kom til verden i Åsa. Mens vi bodde på Asphaug skole, var hun ute for en stygg og livsfarlig forbrenning. I voksen alder var hun først i Trondhjem over et halvt år som hushjelp. Kom til Levanger i 1918, og var først i en frukthandel i 4 år. Senere ble hun ansatt i Hegstads manufakturforretning. Giftet seg i 1926 med **Olaf Eklo** (f. 1896) som har bilforretning med verksted og servicestasjon på Levanger. Fire barn:

- a) **Asbjørn** (f. 14.4.1927), juniorsjef i sin fars forretning. Gift med **Elsa Rødberg** fra Skogn. 2 barn.
- b) **Solveig** (f. 21.1.1929), gift med løytnant **Johan Sandvik**, bosatt i Stjørdal. 2 barn.
- c) **Birgit** (f. 8.11.1933), gift med fenrik **Per Torkildsen** og bosatt i Bodø. 2 barn.
- d) **Olaf Kristian** (f. 4.2.1949).

6. Peter

f. 4.11.1903 kl. 9 fm., er vel den av mine søsken som likner far mest. Litt hastig til sinns, og gjennom oppveksten atskillig genert. Han gikk Fredly ungdomsskole 1921-22, Nidaros lærerskole (Indremisjonens) 1922-25. Lærer i Orkdal 1925-26, ved Stjørdal framhaldsskole 1926-29 og drev samtidig litt journalistvirksomhet ved siden av. Lærer i Meråker 1929-30, i Lillestrøm 1930-31, Borge 1931-33, Tyvoll 1933-34, Vandve 1934-35, i Liene 1935-42, hvorfra han under krigen måtte flykte til Sverige. Her holdt han skole for barna til norske flyktninger. Etter han kom tilbake i 1945, ble han ansatt som lærer ved Lyngstad skole, Inderøy, og er bestyrer ved denne skolen i dag. – Peter spiller godt både piano og fele, likesom han er flink med hendene også på annen måte. Han har således laget de fleste møblene sine selv, og har også forsøkt seg på felebygging. Håndlaget har han vel arvet etter far. I 1935 ble han gift med **Gunnlaug Finanger** (f. 4.9.1909). Tre barn:

- a) **Peter Gjermund** (f. 6.5.1936)
- b) **Ragnar** (f. 18.5.1939)
- c) **Egil** (f. 11.10.1946)

7. Borghild

f. 19.1.1906 kl. 915 fm., ble konfirmert i 1920 mens hun var på Åsheim. Var et par somrer hos baker Simonsen, Levanger, og stod i butikken der. Etter jul 1921 kom hun til Olaug på Sandstad i Stjørdal, og skulle hjelpe til i huset, da Olaug hadde fått sin førstefødte, sønnen Josef. Mens hun var der gikk hun på syskole. I 1923 var mors hus på Stjørdalshalsen ferdig, Åsheimen ble solgt, og mor, Maria, Borghild og Torvald flyttet til Stjørdal. Borghild begynte på apoteket der 1924 som teknisk assistent, og ble der til høsten 1930. Reiste så til Oslo og

utdannet seg som sykepleierske på Menighetssøsterhjemmet. Etter å være ferdig i 1933, var hun vikar på Glitre sanatorium i 3 mnd., og ble så menighetssøster i Stjørdal i 3 år, hvoretter hun ansattes som bestyrerinne på Hegra tuberkulosehjem, også i Stjørdal. I 1938 overtok Borghild gården til mor, for mor var nå blitt så pass gammel at hun ikke orket å drive den. Borghild giftet seg med **Erik Petterson** (f. 8.1.1902 i Gjarpen, Sverige) i året 1940. Hun fortsatte på tuberkulosehjemmet et par år etter giftermålet. To barn:

- a) **Britt Synnøve** (f. 27.6.1942) har den vanskjebne å lide av cerebral parese. Men hun er begavet, god og snill.
- b) **Kjell Erik** (f. 22.4.1944)

8. Torvald Johannes

f. 15.9.1908 kl. 2 fm., er den yngste i søskenflokket. Han var ikke mer enn 5 år da far falt bort. Etterat mor og gjenværende del av familien flyttet til Stjørdal, leste han til eksamen ved Stjørdal middelskole på 2 år og ble student i 1930 (eks. Trondhjem Katedralskole). Tok forberedende prøver ved Universitetet i Oslo høsten samme år. Torvald er den eneste av oss søsken som har akademisk utdannelse. I 1931-32 var han huslærer i Hemne, hvoretter han var hjemme et år grunnet blindtarmbetennelse. I 1933-34 gikk han Treiders Handelsskole. Så var han lærer på Ørlandets private middelskole et år (1934-35), fikk så lignende stilling, først i Fauske i Nordland (1935-36), og så i Grong (1936-37). Her ble han syk av tuberkulose og måtte være på Ringvoll sanatorium et år. Så var han hjemme igjen i Stjørdal 1938. Høsten samme år holdt han her aftenkurs i handelsfag, søkte så departementet om autorisasjon på halvårslige handelskurser og fikk det innvilget. Disse kursene drev han, med en del avbrytelser under krigen, til året 1946. Søkte da post som bokholder ved Folla Tresliperi i Inntrøndelag, ble ansatt og har for tiden denne stillingen. G.m. **Signe Gylseth** (f. 12.1.1909, Fauske). Fire barn:

- a) **Per Martin** (f. 13.10.1941)
- b) **Ellen Birgitte** (f. 9.6.1943)
- c) **Ragnhild Marie** (f. 19.2.1945)
- d) **Torvald Sigbjørn** (f. 25.2.1947)

Barneårene i Aasa

Mesteparten av hendingene fra mine barneår i Aasa begynner å gli ut av minnet, så det som her skal fortelles, blir bare spredte trekk.

Jeg har før nevnt at barna til Grethe Kurven, Odin og Jørgine, var mine og Olaugs første lekekamerater (se side 16). Det var ikke lang vei fra Asphaug skole til oss, så de var ofte på

besøk, og da ble det lek og moro. Vi var i fjøs og på låve, foretok innbilte kjøreturer i sleder og vogner som stod i vognskjulet, grov etter sølv i «gruva» ovenfor fjøset, satt i heggetrærne om høsten og spiste bær så halsen grodde igjen, smatt i høyhesjene i slåttonna, eller tråkket gjennom tykke slåttenga til Liahaugen for å sanke store, saftfulle jordbær. At vi svært ofte lekte mann og kone, sier seg selv. Jeg giftet meg med Jørgine og Olaug med Oden, - og vognene i vognskjulet var bryllupsekvipasjene. Vi lekte også at vi hadde fjøs og husdyr. Grankongler med fire pinner i var kyr. Ellers brukte vi også skjell, som vi sanket på stranda ved Hyllbukta. Vi fant store «kuskjell», mindre, riflede «sauskjell» og flate, tynne «hesteskjell». Fjøset var laget av steiner, lagt i firkant. Og praten gikk om foring, melking, og alt som ellers hører med til husdyrhold.

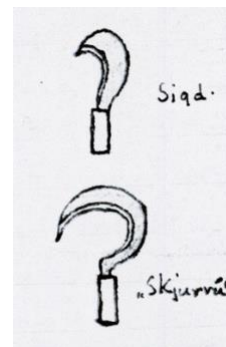
Forresten fikk jeg snart annet å gjøre enn å leke fjøs og buskap. Jeg måtte gjete kyrne. Fra våren over «slåtten» foregikk gjetinga oppe i Myrom. Når melkinga om morgenen var ferdig, drev jeg krøttera forbi Langekra og opp i utenga. Myrene var delt i flere inngjerdinger. I noen av dem hadde far sådd korn, som i varme somre kunne slå noenlunde til, enda jorden enkelte steder var hard leire, andre steder løs, sur myrjord. Kom høsten tidlig, kunne havren fryse. Det var i inngjerdingene med åkerflekken gjetingen foregikk. Olaug var stundom med og gjette, men oftest var jeg alene, og da falt jo tiden litt lang, selv om jeg hadde smuglet med lesestoff i busserullen. Når det led til middag, drev jeg dyrene i en innhegning og gikk hjem for å få mat. Klokke det hadde jeg ikke, ungene hadde ikke slikt den gang. Jeg tok merke etter solen. Når den stod rett over et søkk i Kammaberget, var tiden inne til å slippe krøttera i kveen. Bortimot kl. 5 måtte jeg hente dem hjem til melking. Etterpå kunne det bli gjeting på Langekra, eller hvis det var åker på denne, mellom Langekra og Tørhusaugja, et terreng med skogsnar og små grassletter. Jeg husker en gang jeg var sterkt fordypt i lesestoffet som var hentet frem fra busserullen. Da jeg endelig så opp var det ikke noen kyr der. Jeg fant dem igjen i den saftige havreåkeren på Langekra. At jeg fikk en kraftig dragelse av far, sier seg selv. – Midt på sommeren hendte det at kyrne ikke ble hentet hjem til ettermiddagsmelking, men mor og tause drog åt Myrom og melket der. Da måtte jeg gjete der oppe til sene kveld kom. – Når slåttonna var over og graset vokst litt til igjen, ble det gjeting på ekrene hjemme. Det ble mindre stusslig for meg. Jeg var fast gjeter i to somrer. Noe overbegeistret for arbeidet var jeg ikke, men det hadde sin betydning. Jeg kom i god kontakt med naturen. Jeg studerte f.eks. maurens flittige virksomhet, så den trekke barnålene opp og nedad strå og bortover «veiene» til tuva. Jeg frydet meg over blomstenes skjønnhet og mangehånde farger, spiste krekling, blåbær og villbringebær. Jeg hørte fuglesang og annen dyrelåt.

Første gang jeg så elg, var i Myrom. Jeg var ikke mer enn 5-6 år den gangen. Det var i våronna. Far kjørte åkerrullen, og jeg satt på med hem. Da jeg kastet øynene mot gjerdet til skogen, stod et høyvokst, grått, langbent dyr der. «Nei, sjå hain der grå hesten, far!» ropte jeg. Med det samme bykset «hesten» elegant over gjerdet og ble borte i skogen. «Det var en elg», sa far. Da den manglet takker, var det sikkert en elgku.

Vi hadde mange arbeidsfolk i onnetidene. Dagsfortjenesten var ikke stor, 50 øre + kost. Men arbeidet foregikk med liv og lyst. Socialismen og den bevisste klassekamp var ennå ikke kommet til bygda. Mangelen på maskiner krevde stor tilgang på håndkraft. Vi hadde et tungt beist av en slåmaskin, som to hester hadde sin fulle hyre med å trekke. Reiner og bakker måtte slås med ljà. Jeg hadde selv en liten sådan, og gikk i skårgang med de voksne karene. En mere tvilsom fornøyelse var det å dra slipesteinen når ljàene skulle kvesses. – Det grove

graset ble av kvinnfolkene rakt sammen med håndriver og hesjet. Det fine vollhøyet ble «breidd» og «tuva» (såtet). Hestriver (hjulrive og sleperive) kom langt senere. Innkjøringen av høyet var moro for oss barn. Så snart vi ble store nok, måtte vi være med og «trampe» lasset. Høyvognen hadde to hjul, og så var det en grind foran og bak. Når lasset var passelig høyt, ble en solid stang festet til en løkke i forgrinda, et taug slengt over bakre enden av stanga, halt ned og forsvarlig surret til bakgrinda. Nå gjaldt det at lasset var trampet «rett», ellers kunne det velte når vi kjørte på skrå i bakkene. Det var selvfølgelig grenseløst tungt for hesten å trække høyllassene fra jordene nederst på eiendommen. I de bratte bakkene måtte de stanse for å skyte pusten, og da satte vi steiner bak vognhjulene så hestene slapp å stå med spente haser. Enda tyngre var det å få lassene oppover den bratte låvebrua. Hestene tok i så musklene lå som knuter på legger og lår. – Det var ikke lenge før jeg måtte begynne «å kjøre mellom». Det vil si at jeg kjørte den tomme vognen til hesjene, og det fulle lasset tilbake, hvoretter en av arbeidskarene, eller far, kjørte det inn på låven og veltet det. – Den siste gangen far ga meg juling, stod i forbindelse med høykjøringen. Jeg kunne vel ikke være stort eldre enn fem år den gangen. Far stertet med et høyllass nede fra Volla og opp den bratte gårdsveien. Jeg ville absolutt henge i tautampen bak lasset, men fikk ikke tak i den. Dermed satte jeg i å storskrike av sinne, riktig belje, og det holdt jeg på med helt fram til gårds. Men da var også fars tålmodighet uttømt. Han tok meg i nakken, og så bar det inn i masstukkammerset, hvor jeg fikk en herlig omgang av riset. Etterpå slengte han meg inn i kjøkkenet til mor. Hun sier hun ikke kan huske denne episoden, men forteller at jeg som ganske liten fikk ris fordi jeg hadde puttet alle smørehullene på slåmaskinen fulle av sand.

I skuronna var det mest kvinnfolk som arbeidet hos oss. De skar kornet med sigd eller «skjurru». Far delte opp, ved hjelp av en stor passer av tre, åkeren i passende store firkanter, «tølfenninger» (36x36 alen), og arbeidsfolkene fikk en fastsatt pris for hver. Enkelte greide to slike «tølfenninger» om dagen, men da måtte de henge godt i. Senere anskaffet far meieapparat og satte på slåmaskinen,

hvor det da måtte plasseres et sete til. På dette satt far og la av kornet, mens jeg, da jeg ble større, satt på det andre setet og kjørte maskinen. Arbeidsfolket gikk etter og bandt kornet i nek og la i «rauker». Slåmaskinen kunne bare brukes på flatlendt mark. I brattlendt måtte sigden og skjurrua fremdeles nyttes. – Så skulle kornet «staures». Lange, rette og glatte granstaurer ble rammet ned ved raukene. Først ble et kornband trukket rett ned over stauren mot marken. Så ble et band satt på hver side og bundet fast med toppene oventil på det første bandet. Etterpå træddes band på tvers med toppene på skrå mot marken, forat regnet skulle renne av. Til dette arbeidet ble brukt en to-tindet gaffel med en hake øverst på skaftet.

Når kornet var tørt, ble det kjørt på kornlåven og lagt i pene lag i «stålene», et på hver side av treskeverket. Dette ble drevet av et hjemmelaget, tungt maskineri, som jeg før har fortalt om (side 9). Treskingen foregikk om vinteren og krevde en del ekstrahjelp. En høst leide far «stormaskin´» (bygdens damptreskverk), men da den var uhyre tung for transport (jeg kan

ikke huske hvor mange hester som trengtes), ble det bare den ene gangen. At jeg var interessert i den digre lokomobilen med dens pumper, sylindere, drivhjul og den lange drivremmen, sier seg selv.

Potetopptakingen foregikk også med håndkraft. Potetene ble tatt opp med «grev» (hakke) og kastet i bøtter, som igjen ble tømt i sekker eller tønner, og kjørt i kjelleren. Det var ikke få arbeidsfolk av begge kjønn i denne onnetiden som drog med grev og bøtte på nakken til potetåkeren om morgenen. Her startet alle likt på «omhaldet», og hadde 2 eller 3 rader hver. Arbeidet gikk radig, for det gjaldt å nå raskt fram så man kunne få en hvil til neste «omhald» begynte. Den gangen het det ikke: «Du må da itj ta'e så hardt. De e da berre dagsbetaling fer arbe`l.»

Jeg har et ganske pussig minne fra en av disse onnetidene. Vi satt ved middagsbordet i kjøkkenet, far ved enden av det lange bordet, og arbeidsfolkene på begge sider. Jeg var vel en 7-8 år den gangen. Mor hadde kokt «storkjøttgryn» (grynsodd), og jeg hadde fått tak i et kjøttstykke med en hul benpipe i. Så fikk jeg den ideen å benytte benpipa som en slags trompet, satte den i munnen og blåste. Men nå ville uhellet at jeg allerede hadde spist nokså mye. Derfor låt trompetfanfaren et ganske annet sted enn i benpipen. Virkningen uteble ikke. Hodene til arbeidsfolkene forsvant under bordplata, og latteren runget. Far satt som en tordensky, og så sa han: «Du må gå ut du, Goinnar!» Jeg lot meg ikke be to ganger, og forsvant hurtigst ut i hagen. Der ble jeg gående, dypt ulykkelig hele ettermiddagen, til jeg omsider, da det ble mørkt, snek meg inn på kjøkkenet. Men jeg slapp stryk den gangen. Ventelig syntes far jeg hadde fått straff nok ved å vandre i ensomheten ute i hagen.

Utenom onnetidene hadde vi arbeidsfolk som ble tilkalt når noe spesielt skulle gjøres. En av disse karene husker jeg særlig godt. Han het **Raffel** og bodde i **Øverenget**, en liten plass under gården Øvre Salberg. Plassen lå i en liten rydning oppe i granskogen. Raffel var en morsom fyr med et særdeles godt humør og full av historier. Jeg satt så mangen gang og lyttet til hans beretninger om indianere og nybyggere fra prærien. Hjortedreper var gjerne hovedpersonen, og det var ikke fritt for at Raffels sterkt identifiserte seg med ham. Raffel var selv litt av en skoggangsmann. Han drev jakt på hare og fugl, og hadde fine geværer som han stadig smurte og holdt i orden. Jeg husker remingtonrifla og det dobbeltløpede haggelgeværet som hang på loftsbjelken hjemme i den vesle stua hans. – Han kom gjerne til oss når husene skulle repareres eller noe nytt skulle bygges. Materialene var fra vår egen skog. Bord og planker ble saget med en stor håndsag. Far stod oppe på «sagstellingene» og trakk sagen til værs, Raffel stod under og trakk den ned, stadig utsatt for drysset av sagflisen. Før stokken ble lagt opp lå stellingene, måtte den «snorslåes». Til det bruktes en fuktig bomullssnor, innsatt med trekull. Den las i et hakk i hver ende av stokken og ble godt strammet. Så tok far fatt i snoren et godt stykke innpå, løftet den til værs og slapp den, - og så laget den en svart, rett strek bortover stokken. Så var det bare å sage rett etter streken. Samme strekslåingen ble også brukt når en tømmerstokk skulle «økses» på to sider. Raffel var meget hendig i bruken av den bredbladede tømmerbilen (tømmerøksen). Førsteklasses verktøy hadde han, og holdt det godt skjerpet og i orden. – Foruten de utall av historier han kunne, var han flink til å synge viser, og hadde i det hele tatt stor glede ved arbeidet. Da Hell-Sunnan-banen skulle anlegges gjennom bygda, tok Raffel jobb ved anlegget. Men da tok det slutt med alle de glade historiene og visesangen. Raffel var blitt fagorganisert arbeider. Nå gikk praten om dårlig betaling og slavearbeid, og ansiktet ble surt og misfornøyd. – Hans

kone het **Severine** og var nokså «sålåt» (svak og skrøpelig), hvilket ikke hindret at Raffel hadde mange barn med henne. Eldste sønnen, **Kristian**, var så umulig at han måtte på Falstad skolehjem ved Levanger. Jeg synes huske at han endog ble sendt til Bastø. Han døde i ung alder av tuberkulose. Døtrene oppførte seg mere pyntelig. En hette **Lovise**, ble gift med Johannes Bekkedal, som bygde seg hus nedenfor Åsheim. Yngste sønnen, **Sigurd**, traff jeg i 1947 da Anny og jeg var på Røra en tur. Han var da innehaver av en liten kafé ved veien over Lensmyra.

Da far, som før fortalt, var lærer, måtte han ha «drenge» (tjenestegutt), og mor hadde «taus» (tjenestejente). Jeg har før nevnt noen av våre tjenere. **Sigurd Tronstad** husker jeg ikke, da han for til Amerika mens jeg var ganske liten. Dess bedre husker jeg **Petter Smørbekken**, en ung mann fra Sandvollan på Inderøy. Han var en førsteklasses øyentjener, og gjorde mest ingen ting når far var på skolen. Jeg fulgte med ham over alt, og lærte å banne, spille kort og lignende ting, noe som mor og far var lite begeistret for. Petter var også litt av en skrytepave, liksom han stadig var etter Stor-Marja. Engang oppe på «hellen» (høylåven) snek han seg innpå henne bakfra og slo henne overende, men han gjorde henne ikke noe. I myrom gjorde han forsøk på å voldta henne. Han sa i hvert fall at han ville gjøre det. Marja skrek alt hun orket, og Petter la hånden over munnen hennes for å dempe skriket, men noe mer gjorde han heller ikke. Jeg var med som tilskuer ved begge anledninger, og Petter truet meg til å tie stille overfor mor og far, hva jeg da også gjorde. Noen heldig innflytelse på mitt unge sinn hadde det sikkert ikke. Ellers var Petter slem til å erte meg («preines») med meg (se Prosa I). Om Smørbekken sa opp selv eller ble jagd av far, husker jeg ikke. – **Johannes Bekkadalen** var en tid drenge hos oss. Han var gammel ungar og ble snart vilt forelsket i Stor-Marja. Hun ville ikke vite noe av ham, men bare lo. Det gikk så vidt at Johannes truet med å ta livet av seg. En dag tok han et taug i stallporten og drog bort i Brottet for å henge seg. Han ble vekk lenge, men kom snikende og i live inn på kjøkkenet i mørkningen. Dagen etter fant Olaug og jeg, da vi gjette borte ved Brottet, et helt gjennomvått lommeørkle, og ble straks enige om at det var Johannes's. – Siste drengen var **Hans Naustbakken**. Han hadde, som jeg før har fortalt, bare ett øye. Det andre var operert bort og erstattet med et glassøye. Jeg husker spesielt at øyenbrynene hans var sammenvokst over nesen. Han hørte til dem som ikke var med den gangen kruttet ble oppfunnet. Han hadde svært lett for å le, og le slik at han rent kom bort. Det luktet vondt av ham, så rensligheten var vel så som så. Jeg har også før nevnt at han var i kladdene på Lang-Johannes som gikk på frierfotter til tause. En vinterdag de to karene kjørte gjødsel på jordet nedenfor smia, tok plutselig Lang-Johannes et godt tak med de senesterke, knoklede fingrene sine i skrevet på Hans og klemte til av alle krefter. Hans skrek som en stukket gris, mens Johannes satte i en rå latter.

Av tausene kan jeg så vidt minnes mors søster, **Oline Oksdøl**, fra mine tidligste barneår. En dag var hun i kjelleren og tappet øl, og lemnen stod åpen. Jeg krabbet omkring på kjøkkengulvet og falt selvfølgelig ned gjennom hullet. Heldigvis slapp vi begge to med skrekken. Jeg havnet på hennes brede rygg uten å ta skade, og hun var stødig nok til å ta mot støyten. – Da Stor-Marje ble voksen, var hun taus en tid. – Siste tause, **Julie Lorvik** (fra en plass under gården Lorvik), har jeg før nevnt (se side 20).

Men jeg kan ikke forlate hjelperne til mor uten å fortelle litt mer om **Lovise Berget** (se side 20). Hun var vårt faktotum, og ble mer et medlem av husstanden enn en taus. Det var nesten ikke det arbeid hun ikke kunne ta på seg. – Om våren kom hun for å være behjelpelig med å

vaske og klippe sau. Sauevaskingen var til stor moro for oss barna. Et stort trekar med varmt vann ble plassert utenfor haveporten. Så ble sauen satt oppi, og ulla gnidd og vasket ettertrykkelig. En emmen lukt av ullfett og sauemøkk rev i nesene våre. Snart var sauen ren og ble lempet ut av karet. De sprang av gårde, og ristet seg så vannet fra ulla stod som en regnskur omkring den. Vi hadde en del sauer, så vaskingen ble litt av en jobb. – Klippingen gikk ikke så radig som vaskingen. Jeg kan godt huske Lovisa, mor og tause med hver sin sau i fanget. De satt på marken i solstrimen oppe ved kornlåven. Der var det deilig og varmt utover ettermiddagen. De så ut til å ha teknikken i orden. Ulla flømmede av sauen som hvite bølger. De måtte klippe så langt ned til skinnen som mulig for å få med all ulla. Det hendte de sneide en bit av skinnen og, men da hadde de trekull for hånden og gned såret med, og da stanset blødningen straks. En liten tapp ull ble satt igjen på lammene. Det var «lykketappen». Sauene så liksom så rare ut når de var klippet. Kroppen ble så mye mindre enn før, og mer kantet. – Ulla ble senere, gjerne om vinterkveldene, kardet og spunnet. Å karde var slett ikke så lett. Krøllene skulle være jevne og runde. Lovisa og mor var rene «racere» til å spinne, som var litt av en kunst. Det vanskelige var å få tråden jevntykk. Så skulle garnet hespes på «hespetreet». Siden ble det veving. Rennestolen ble satt opp i stua. Midtstokken stod i et hull i en trekloss på gulvet, og øvre enden i en solid lærstropp på en av takbjelkene. Før arbeidet tok til, benyttet vi barna stolen som karusell. Huj, hvor det gikk! Vi ble aldeles «hautoillin» (svimmel) av det. Som renning ble brukt innkjøpt, fin bomullstråd. Når renningen var ferdig, ble den tatt av og «bommet» opp bak på vevstolen, gredd ut og tredd gjennom «håvollene» og vevskeia, lagt videre over en rund, glatt stoff og så strammet på nok en bom under vevstolen. Garnhespler ble tatt fram og spolet. Spolen ble satt i skyttelen og denne skjøvet fram og tilbake gjennom renningen, samtidig som «trøene» som beveget håvollene, og vevskeie, var i bevegelse. Lovisa trampet «trøene» som den flinkeste organist pedalene, og vi hørte de to skrappe smellene av skeia når den slå trådene fat. Det ble vevd «einskjeft» (vadmél), lerret og andre tøyer, og ikke å forglemme «matter» (filleryer). Renningen i ryene var tykk bomullstråd og vettet smale remser av forskjelligfargete filler. Jeg husker vi barna var med og klippet slike filler. Jeg forsøkte meg endog på selve vevingen. Når «einskjefta» var ferdig, ble den sendt til Steinkjer, hvor den ble stampet og overskåret, og kom så tilbake som grått, blankt dresstøy. – Og så var det å gå til skredderen. Vi brukte som skredder Petter Sakshaug. Han ble gift med min niese Signe Roel (side) og bodde i Sakshaugtrøa ved Straumen. Hans far Lorens var òg skredder. Begge to var dugelige i sitt fag, men hadde lett for å bli fornærmet. Jeg husker den gangen jeg var hos dem og skulle hente en frakk de hadde sydd til meg. Før jeg gikk, formante mor meg til å opptre høflig og veloppdragent. Jeg fikk frakken på, og spankulerte bortover gulvet for at de skulle se om den satt godt. Så sa gamle Lorens: «Gratulere me frakken da, Goinnar!» «Ingen teng å gratuler med,» svarte jeg, stolt over å kunne opptre utsøkt høflig. Hadde jeg ikke ofte hørt mor si til folk som besøkte oss og fikk en kopp kaffe og takket for den: «Ingenteng å takk fer»? Jeg forstod ikke hvorfor gamlingen ble så stram i fjeset og at junior slo opp en forlegen latter.

Fra mine første barneår husker jeg Lovisa var hos oss og støpte lys. Hun var en ren mester i det faget. Lysstøpingen foregikk i «størhuset» (bryggerhuset) i «Masstua». Ren, fin talg ble smeltet i den store kobberkjelen i grua. Frampå gulvet sto et trestativ med rekker av spiker over hverandre. Lovisa klippet tykk bomullstråd i passende lengder, og knyttet en løkke i den ene enden av hver trådlengde. Så duppet hun trådene i den smeltede talgen og hengte dem etter tampen på stativet. Når hun hadde fart over alle trådene, begynte hun på den første; hvor talgen nå var godt stivnet, og dyppet den på nytt så den fikk et lag til med talg. På den

måten fortsatte hun til lysene hadde fått den rette tykkelse. – Jeg synes ennå kjenne lukten av brent talg når lysene ble tent i stuene om kvelden. En kjedelig feil hadde talglysene: de oste når «raket» (tråden i flammen) ble for langt. Da måtte lysene «snytes», dvs. raket ble klippet med en lysesaks, eller også en alminnelig saks. – Senere kom stearinlys i handelen, og da ble det slutt med lysstøpingen.

Lovisa var også flink til å koke såpe. Den ble kokt av fett og lut. Fettet behøvde ikke å være så fint som den talgen lysene ble laget av. Hvis f.eks. en gris var krepert av «rødsjuka», ble det kokt såpe på den. Først koktes fett ut, og så ble det blandet med lut. Denne ble laget ved å slå kokende vann på treaske (helst av bjerk) og la det klarne. Luten forseptet fett. Blandingen ble innkokt for at mest mulig vann skulle dampe vekk. Ved avkjøling stivnet såpen og ble delt opp i passende stykker. I bunnen av kjelen kunne det da bli igjen en skvett lut. Den hjemmelagede såpen var ypperlig til klesvask og rengjøring, vel så god som grønnsåpen, som etterhvert kom i handelen. Til bading og vask av fjes og hender brukte vi toalettsåpe fra butikken.

Når juleslakting og julebakster kom, var Lovisa en selvskreven hjelper. Griseslaktingen var litt av en begivenhet for oss barn, enda vi syntes det var fælt å høre på hvordan grisen skrek. Da jeg var blitt litt større, husker jeg at jeg var med på en slik slakting. Vi gikk inn i grisebingen, slakteren festet trynebandet og begynte å dra mens vi andre skjøv på grisen bak. Denne ylte og skrek så det kunne høres i syv kongeriker. Kommet ut til sleden, satte slakteren på slagmasken og slo til med en treklubbe, og grisen ble under fallet veltet over på sleden. Så tok slakteren den lange kniven og stakk grisen for å få av blodet. Lovisa stod ferdig med et stort tretraug for å ta imot spruten, og hun måtte hele tiden røre i blodet med en visp for at det ikke skulle løpe sammen (koagulere). – i det samme grisen falt på sleden, kom den ene bakfoten dens i bukselommen min, og da slakteren stakk, gikk en krampetrekning gjennom grisefoten med den følge at bukse ble spjæret fra lomma ned til kneet. – Når blodet var tatt av grisen, ble den «skåla» (skoldet). Mengdevis av bøtter med kokende vann ble slått over den og busten skrappt av. Derpå ble den åpnet, og innvollene tatt ut til videre bearbeidelse av kvinnfolkene. Skrotten partertes, og skinker, bøger og sidestykker ble lagt i «saltbauna» (saltholken), som stod på stabburet. – Og nå fikk kvinnfolkene en travel tid. Først skulle tarmene renskes. Tynntarmen ble brukt til kjøttpølsene, tykkertarmen, og gjerne også mavesekken, til blodpølsene. Blodet ble blandet med småmalt bygg-gryn og øst opp i tarmene, som så ble kokt. Vi laget også «hakkpøls». Lunge og lever ble kokt, hakket opp og blandet med gryn og spedd opp til en slags grøt. Blandingen ble hatt opp i trange lerretsposer og kokt. Vi hadde også blodmat i slike poser. Når vi skulle spise disse «pølsene», ble posene sprettet opp og innholdet skåret i pene skiver og hatt smør og sirup på. Eller vi stekte skivene sammen med flekk. Det smakte utmerket. Kjøttet til kjøttpølsene ble lengst tilbake jeg husker, hakket med en rullekniv i et dertil innrettet traug. Rullekniven var bredbladet med buet egg og på hver ende et loddrettstillet håndtak. Det opphakkede kjøttet ble spedd og krydret, og derpå stoppet i pølseskinnene. Det foregikk på den måten at den nederste enden av tarmstykket ble lukket med en tynn trepinne, pølsepinne. I øvre enden sattes et pølsehorn, laget av okse- eller kuhorn, og såp ble kjøttdeigen ved hjelp av fingrene klemt gjennom hornet og ned i tarmen. Når den var full, ble øvre enden også lukket med en pølsepinne. – God tid før slaktingen satt vi og laget slike pinner. Som virke brukte vi tørr, rettkløvd granved, og pinnene måtte spikkes tynne og rette. – Kjøttpølsene ble hengt på stabburet til speking. Senere, da vi anskaffet kjøttkvern, gikk pølsearbeidet lettere fra

hånden, ikke bare oppdelingen av kjøttet, men i enda høyere grad pølsestoppingen. En blikktrakt ble skrudd på kverna, pølseskinnet trukket oppover trakten, og så var det bare å «mate» kverna og bruke sveiva. Pølsepinne ble også snart avlegs, vi benyttet i steden hyssing til å surre pølse-endene med. – Mavefettet («isteret») ble rensert og smeltet. Noe av det ble saltet og brukt som smør («istersmør»). Det bruktes fornemmelig på blod- og hakkepølseskivene. Resten av det smeltede fettete ble satt bort usaltet og bruktes under julebakingen som smult.

Til jul måtte det bakes mye flatbrød og lefse, og Lovisa var også på dette området den rene ekspert. Bakingen foregikk i «Masstua». En takke ble rigget opp i grua. Foran plassertes en diger bakstefjøl, med den ene enden på en stol og den andre enden i fanget på Lovisa. Baksteredskapen var et kjevle, en liten trerull, riflet på langs og tvers, og «spudduer» (spyd) av tre, én rund og én flat. Både redskapen, takka og veden måtte ligge innenfor Lovisas rekkevidde. Baksteveden skulle være småkløvd og klinkende tørr. Jeg kan godt huske jeg måtte hugge den da jeg kom til skjels år og alder. – Når Lovisa hadde kjevlet ut et emne, rullet hun leiven opp på den runde spuddua, anbrakte den på takke og rullet av leiven der. Så fór hun over den med trerullen. Når brødet var stekt, drysset hun litt tørt mel oppå det og feide av med en børste eller hønsevinge. Så tok hun det av med den flate spuddua og la det i «ruva» (stabelen). Vi brukte, som jeg før har nevnt, to slags flatbrød: kvardagsbrød og «synndagsbrød» (søndagsbrød). Kvardagsbrødet var tykt og laget vesentlig av havremel. I søndagsbrødet var det grynmel og en god del poteter, og det skulle være så tynt som løv. Kvardagsbrødet ble etter steking lagt i hele leiver oppå hverandre i «ruver». Leivene av søndagsbrødet ble delt i fire stykker og lagt i en sponkurv. – Lefsene skulle ikke stekes hardere enn at de kunne foldes sammen. På oversiden ble det smurt med sirupsvann. Både flatbrødet og lefsene ble oppbevart på stabburet.

Kakebakingen foregikk i kjøkkenet, og det var gjerne mor som forestod den. Det ble laget «fattigmann», goro og krumkaker, og også noen sirupsnipper og peppernøtter. Dessuten bakte hun «pleksener». Det var en slags opphøyde kjeks med en 3 – 4 korinter på toppen, riktig velsmakende forresten. Goro- og krumkake-jernene var konstruert som en slags tang med lange armer. Når kakerøren var øst opp i jernet og dette lukket, ble det lagt på glørne inni komfyren og snudd på inntil innholdet var passelig stekt på begge sider. Bakkelsdeigen (fattigmannsdeigen) ble kjevlet ut på en mindre bakstefjel plassert på kjøkkenbordet. Så ble skjevinklede parallelogrammer skåret ut med bakkelstrinse, et hakk gjort i det ene hjørnet og snippen trukket gjennom hakket, hvoretter «fattigmennene» ble stekt i smult i en jerngryte. – Alle kaker ble oppbevart i blikkbokser og satt på et tørt sted.

Lutefisken tilberedte vi selv. Vi kjøpte tørrfisk og la den i lut, kokt av bjerketres aske. I de senere årene brukte vi forresten soda oppløst i vann (natronlut). Lutefisken skulle hverken være for hard eller myk, så det var om å gjøre å finne den rette lutblandingen.

Like innunder jul satt vi om kveldene og laget kurver og «englestiger» til juletreet. Kurvene var av glanspapir i gilde farger og ble flettet sammen så de dannet et vidt kremmerhus. En hank av papir ble sydd på eller heftet med lim. Englestigene laget vi av lange papirstrimler som ble foldet sammen et par tre ganger på langs og klippet dype hakk i fra hver side. Når vi etterpå brettet ut strimlene og trakk i begge ender, ble det smale, lange stiger. Annen stas, som glitter, kuler og spir, kjøpte vi i butikken.

Så stod rengjøringen igjen. Stuene skulle vaskes og pyntes. Vi selv skulle bade, skifte på rent tøy og gjøre oss fine til helgen. Bad med badekar hadde vi begripeligvis ikke. Vi satte ganske enkelt en stor stamp (avskjæring) inn i kjøkkenet og fylte den med varmt vann. Sa satte vi oss oppi den, såpet oss godt inn og skyldte av. Selvfølgelig ble det mye vannsøl på gulvet, men rene ble vi, og det var jo hovedsagen.

Endelig var julaften der, den festligste kvelden i hele året for oss barna. Juletreet var for lengst funnet i skogen, satt et trekors på som fot og plassert inne i stuen. Men vi barna fikk aldri lov å være med og pynte det. Vi ble stengt inne på kjøkkenet, hvor vi led spenningens allehånde kvaler. Å se gjennom nøkkelhullet hjalp ikke stort, vi kunne ikke få øye på noen ting. Endelig ble døren slått opp, og der stod treet tent og i hele sin prakt. Først ble vi stående en liten stund og bare stirre, men så dannet vi ring og gikk rundt treet og sang de kjente og kjære julesangene. Da vi var ganske små, sang vi gjerne «Her kommer dine armer små». Og det hendte vi julaftens formiddag var borte i skjulet for å se om det hadde dalt ned noen engler. Meget mystisk var det også for vår barnlige fantasi dette med «at en konge uten mage skulle fødes til vår jord». Men om vi nå ikke fullt ut forstod meningen, så sang vi av helt hjerte. Å, jeg husker det så godt! Og så dette velsignede juletreet da! Fullt av strålende lys, sølvglinsende spir i toppen, glitter, kuler, englestiger og mangefarvede kurver, og rødkinnede epler og orangefarvede appelsiner hengende inne ved stammen. Og så pakkene under treet da! Disse pakkene med det ukjente, hemmelighetsfulle innhold! Men vi måtte tålmodig vente til far hadde lest jule-evangeliet. – «Det skjedde i de dager at der utgikk en befaling fra keiser Augustus at all verden skulle innskrives i manntall». Disse kjente, kjære ordene, gamle, men allikevel nye hver gang! Etterpå sang vi «Oss er i dag en frelser født.» Og så var det julegavene da. Selv om de ikke hadde dimensjonene av i dag og slett ikke kostet så mye, var de minst like kjærkomne. Det var stor spenning når pakkene ble åpnet. Jubelen sto høyt i taket. – Men mor måtte tenke på maten, og snart satt vi rundt et veldekket bord og spiste de tradisjonelle rettene: risengrynsgrøt og lutefisk med stekt flesk til. Det hendte jo også at vi brukte ribbefett, men det var sjelden. Som drikke hadde vi det hjemmebryggede sirupsølet. – Det ble laget i god tid før jul, og bestod av sirup og vann med gjær på en kagge (liten tønne). Etterpå ble det tilsatt avkok av humle. Det foregikk på den måten at det ble satt en stor tretrakt i spunsehullet. Denne ble fylt med hamsen av humleblomster og varmt vann slått over. Så ble spunsehullet tettet og ølet stående og gjære. Det var gjerne ferdig julaften. – Når vi gode og mette gikk fra julebordet, ble vi sittende en stund med litt knask. Vi fikk hver vår kurv fra juletreet, og den inneholdt rosiner og hasselnøtter. Men vi ble ikke alt for lenge oppe om kvelden. Juledag måtte vi opp i betids for ikke å bli forsinket til høytidsgudstjenesten. – Til frokost den dagen var det mye god mat, brød, blodpølse, hakkpølse, alm. smør og istersmør, sylte og ost, - og ikke å forglemme lefse. Denne var preparert etter gammel trøndsk oppskrift. Først smør, så et tykt lag med kald risengrynsgrøt, og på toppen litt sirup eller sukker. Vi syntes den smakte best av alt sammen. I kirkene var det proppende fullt. Folk satt til og med på knefallet rundt alterringen. Tente lys alle steder, på alteret, i kronen og i lampettene rundt veggene. Salmene klang fulltonende under det lave kirketak, skjønt musikken var noe skrøpelig. Orgelet var et harmonium uten pedal, og organisten nokså ubehjelpelig. Men vi barna syntes alt sammen var meget høytidelig. Når vi så kom hjem, det var et stykke vei så vi brukte hest og slede, spiste vi en herlig middag. Om kvelden ble juletreet atter tent, og vi så over julegavene på nytt. Å, hvor jeg godt minnes de deilige julehelgene fra min barndoms tid i Åsa!

Før er fortalt at far var klokker i den vesle Salberg kirke, hvor det som regel var gudstjeneste hver fjortende dag. – Mens vi barna var små, holdt far andakt hjemme om søndagene. Vi sang salmer, og far leste prekenen for dagen av en postille. Det hendte at vi som satt nærmest kikket etter om det snart var slutt, for den gamle postilles utlegning av teksten gikk nok høyt over hodet på oss barna. Tanken kretset kan hende om lek og moro ute. Men far var streng med at vi skulle sitte stille og andaktsfulle. – Da vi ble større fulgte vi far til kirken, og satt sammen med ham i klokkestolen på høyre side i koret. Midt imot, på venstre side, var medhjelperstolen. På den tid var gårdbruker **Jon Berg** og kjøpmann **Mikal Salberg** medhjelpere. Deres vesentlige arbeid bestod i å hjelpe presten med av- og påkledning av samarie, messeskjorte og messehagl inne i sakristiet. – Kirken var som før sagt liten, rommet i høyden ca 100 mennesker. Den var bygget av tre, utvendig hvitmalt, innvendig holdt i blått, hvitt og gull. Altertavlen var et lite kunstverk av maleri og treskurd. Maleriet forestilte, såvidt jeg husker, Jesu oppstandelse. Kunstneren var den kjente Erik im Walde («Erik i Val'n»), en svenske som reiste i bygdene i Sverige og Norge og malte altertavler.

På veggene på hver side av altertavlen hadde han malt en apostel -, eller var det en evangelistskikkelse, som stod likesom i utgangen av en kolonnade. Fargene var meget lyse, men skikkelsene var så livaktige at min søster Oaug, da hun første gang var i kirken, måtte bort og føle på dem. Treskurden på altertavlen var nærmest i barokk stil med store akantumønstre. – På «lemmen» (galleriet) stod harmoniet med ett manual uten pedal. På høyre side var sveiven til belgene, og den ble dradd frem og tilbake under spillingen. Instrumentet var et produkt fra Isachsen og Renbjør på Levanger. Organisten, **Petter Solberg** («Sølbrom»), husker jeg godt. Han ble ansatt i Salberg kirke nyttårsdag 1900. Noen virtuos var han just ikke, nervøs og ubehjelpelig på alle måter. Han greide å spille selv et så enkelt svar som «Og med di ånd» galt. Så vidt jeg husker, snuppet han av en akkord. Når han spilte, trallet han til. Både gjennom preludium og postludium hørte man hans «dei, dei», til liten oppbyggelse for menigheten. Jeg husker mor en gang ganske tørt bemerket: «Hain hi no vel fått så my dei no at'n kain bynn å bak». For å holde telling med salmeversene plasserte han fyrstikker oppå orgelet i nærheten av belgetrederen, og denne måtte trekke vekk en stikke for hvert vers som ble spillet. Når siste stikke var tatt, var salmen til ende. Selv om det skulle spilles bare ett vers, la han ut den ene fyrstikken. Belgetrederen het **Mikkjel Vassmarkjen**. Av yrke var han skomaker, og jeg kan huske han var hos oss i Åsa og laget sko. Han holdt da til i sommerstua i «Masstua». Mikkjel var en stor skrønemaker og hadde et utall av historier å berette. Under fortellingen tygget han tobakk og spyttet opp i bløtningsstampen hvor sålelæret lå. Hans skoprodukter var ikke akkurat noen skjønnhetsåpnebaring. Skoene ble lagget på «beinlest», slik at vi kunne veksle dem, på benene og på den måten slite sålene jevnt. – Om søndagene tjente Mikkjel noen skillinger på belgetredningen. Ekstrabetaling for fyrstikktrekkingen hadde han sikkert ikke.

En annen kirkens tjener må også nevnes. Det var **Johan Sveen**, ringer og graver. Han bodde på en liten plass, «Sveet», i nærheten av Åsa. Han var allerede en gammel mann den tid jeg vokste opp. Jeg minne at han stadig ristet på hodet. Sitt arbeid i kirken utførte han med stor plikttroskap, hva enten det var å ringe med klokkene til de fastsatte tider eller «å rede sengen i jordens favn» for dem som ble stedt til den siste hvile. – Når Johan hadde ringt sammen til gudstjenesten, slapp han enden av ringetauet ned gjennom et hull i taket bak orgelet. Jeg husker hvordan jeg var dypt interessert når Johan etter tjenesten skulle klemte

trefoldighetsslagene. Han grep fatt i tauget, og halte i det til klokken svingte tilstrekkelig. Hendene hans fulgte tauget opp og ned. Så stemte han det hardt mot hullets kant tre ganger etter hverandre og tre klemte lød, så en liten pause, og samme manøveren ble gjentatt, og nok en gang, - og de 3 x 3 slag var pent avlevert, skjønt taugets gnissing i hullet ikke var særlig andaktsfullt. – Ubetalig var Johan å se på når organisten smuglet et par drops gjennom ziraket på toppen av orgelet til ham. Hodet hans ristet dobbelt så mye som ellers av bare takknemmelighet. – En lørdag far hadde ærend til kirken, fant han Johan sterkt bedugget i saksristiet. Han hadde forgrepet seg på altervinen. Etter det måtte far låse vinen ned i en kiste.

En søndag hendte det i kirken noe som jeg husker særlig godt. Johan holdt på å ringe sammen. Da reiste en mann, hette **Tørris Helberg**, nede i kirken og vandret mot koret. Kommet midt foran far stanset han og sa: «Koles é de, hi du tenkt å vårrå klokkar leng?» Derpå gikk han tvers over gulvet og snakket med medhjelperne. Mulignes spurte han også dem hvorvidt de hadde tenkt å fortsette i sine stillinger. Jon Berg ble synlig nervøs, men far tok det hele rolig. Så gikk Tørris stille bort og satte seg på plassen sin. Han var litt «toillot» (gal), og skulle være blitt slik av for mye lesing og studering, sa folk.

Da jeg var liten gutt, var jeg mye av en kriger. Dvs. jeg laget meg drabelige tresverd og hugde hodene av de store tistlene langs veikanten. Jeg spikket buer og piler, laget flitsbuer (pilebørser) med løp og avtrektermekanisme. En gang laget jeg en «kanon». Jeg fant en passelig lang plankestubb med grov furu i, satte en kraftig bue på den og konstruerte en avtrekker som kunne utløses ved hjelp av en snor. Under kanonen anbrakte jeg fire små hjul, to foran og to bak, og så drog jeg ut på erobringstog. Hanen, som spankulerte omkring med en flokk høner, tyktes meg å være et høvelig mål. Jeg listet meg innpå ham, spente buen, la en pil i løpet og trakk av. Pilen traff hanen midt i bakenden så fjørene gjøv, og det verste var at pilen ble hengende fast. Hanen geberdet seg som den var gal. Den fór avgårde med bakende vinger, kaklet og gol. Under alt dette ståket falt pilen ut. Hanen slapp med skrekken, og det gjorde heldigvis også jeg. Ingen hadde merket spetakkelet.

Å skyte med slengpiler var også morsomt. Jeg fant meg da en elastisk kjepp, bandt en snor i øvre enden av den, og knyttet en knute i andre enden av tråden. Derpå spikket jeg en litt stor pil, skar et hakk i midten av den og festet den til knuten på tråden. Så tok jeg kjeppen i den høyre hånden og holdt fanen av pilen med den venstre, drog med hjelp av snoren kjeppen i spenn, og slapp så pilen mens jeg samtidig hurtig svingte kjeppen oppover, og pilen fór høyt til værs. – En gang fant jeg en tom patronhylse. Jeg filte et hull nær bunnen av hylsen, fylte den med krutt og drev en treplugg i hylseåpningen. Derpå gikk jeg opp i smia, la patronen på ambolten, drysset noen kruttkorn i hullet jeg hadde filt, og tente så på med en fyrstikk festet til en kjepp. Du store verden som det smalt! Patronhylsen og trepluggen fór hver sin vei, og hele smia ristet. Heldigvis lå smia så langt fra beboelseshusene og ingen merket noe.

Da det ikke var noen kjøpmann nærmere enn på Hylla, måtte vi dit for å gjøre innkjøp. Så snart jeg ble stor nok til det, måtte jeg løpe i butikken for mor. Først gikk jeg ned på «Kongsveien» (riksveien) og fulgte så denne et godt stykke, hvoretter jeg fortsatte over et jorde på en stil langs bekken som gikk forbi «Håggåstua» og rant ut i sjøen ved «Mælen». Så kom jeg til «storveien» som førte til Hylla. Denne veien gikk i en vinkel innom en vik hvor det rant en liten bekk med bru over. Det hendte av og til at jeg tok en tur fra veien og ned til

denne bekken for å se på småfisken i den, og forsøke å fange den med hendene. – Hylla var anløpssted for rutebåten fra Trondhjem til Steinkjer. Det var tre handelsmenn der. Først var det **Mikal Salberg**, så **Ertzgård**, og lengst ute **Austad**. Vi pleide å handle hos Austad, men hvilken grunn vi hadde til det, vet jeg ikke. Til hver av forretningene hørte en «kai» (brygge). Ertzgårds kai var mest benyttet. Her la rutebåten (Innherred Dampskipsselskap) til med gods og passasjerer. Eneste måten å komme til Trondhjem på den gangen var å bruke «dampen». Ertzgård hadde også posthuset, det eneste i bygda. Spaserturen til Hylla var i grunnen ganske koselig, i sær på sommers tid. Det eneste jeg grudde for var å møte konsul **Bodum**. Han var litt «toillot» og bodde på gården Følstad. Jeg var livredd ham. Han hadde som mani å ta fatt på småguttene og lære dem å bukke dypt. Jeg unngikk ham mest mulig. Så jeg ham i «gaten», gjorde jeg en omvei. Men en dag var uhellet ute. Jeg kom inn i butikken til Mikal Salberg, og hvem andre satt ved disken enn konsulen. Jeg gjorde øyeblikkelig, hva jeg trodde, et dypt kniks. Men konsulen var nok ikke så fornøyd. Han tok fatt i meg og bøyde meg helt ned til gulvet. Jeg skulle lære å bukke. Etter en del eksersis slapp han meg. Jeg for ut, glad over å være sluppet så vidt lett fra det, men jeg glemte å kjøpe varene jeg skulle ha. Noen år senere åt konsulen seg i hjel. Han fikk et kjøttstykke i vrangstrupen og ble kvalt. En annen «toilling», som også bodde på Følstad, het **Bech**. Han gikk bestandig og gned med en fille på en liten sølvslire. Spurte noen ham hvordan det stod til, svarte han: «Takk, skitt!» Dette ble siden som et munnhell. Ble man spurt hvordan det stod til, svarte man gjerne: «Takk, skitt, sa´n Bech!»

Men det var langt flere raringer i bygda enn disse to. Den merkeligste av dem var vel **Jo Grimbro**m (se Prosa 2). **Theodor Ystad** og **Tørris Helberg** (side 37) har jeg nevnt før. **Stor Lars Mortinus** bodde i Sviom, bortsatt av fattigvesenet. Han vandret fillet og forkommen, omkring på gårdene og fikk seg en matbit. Når han kom til oss i Åsa, satte han seg i kroken ved komfyren i kjøkkenet. Han sa ikke stort der han satt og ruvet stort i fillehaugen sin. Etter å ha fått litt mat, ruslet han videre. – På andre siden Lensmyra bodde en mann, hette Kristian. Han ble «småtoillot», visstnok grunnet familieieheter. Undres på om kona var ham utro. Da reiste Kristian ut til Borgenfjorden, hvor han hadde en stor fiskebåt. Denne trakk han på land, hvelvet den og bodde under den resten av sitt liv. Vi kalte ham «**Krestian Båta**».

En til jeg må nevne her, skjønt han ikke var «toillot», men svært uheldig i bruken av fremmedord. Han var bonde og het **Petter Øvre**. Petter var nylig valgt inn i herredsstyret og følte seg svært til kar. På et møte skulle det bestemmes hvem av bøndene i bygda skulle ha den nye skyss-stasjonen. Da reiste Petter seg i hele sin bredde, stod med skrevende ben og sidt hakeskjegg, stakk tommelfingrene i ermehullene av vesten og sa: «Æ synes no de` æ, at´n Bernt Hellem e best galvanisert te å ha skjøss-stasjon». Hvorvidt denne vektige uttalelsen avgjorde utfallet, vet jeg ikke, men Bernt Hellem fikk skyss-stasjonen.

Noe rare «kjerringer» husker jeg også fra barneårene. **Marsta Heion** (Martha Heien) bodde på en liten plass oppe i almenningen. Hun hadde til stadighet noen merkelige trekninger i fjeset. Dertil var hun svært tunghørt, enda hun ikke ville være ved det. Engang mor skrek inn i øret hennes, ble hun ytterst oppbrakt og ropte: «Æ e itj tonghørt!» Når hun var hos oss, vanket det gjerne en kopp kaffe og noe godt å bite i. – **Elen Bekkjadala** var fra en av Salbergplassene. Hun var nokså «sålåt» og mente at hun led av all verdens sykdommer. Bl.a. hadde hun «kronkjitt i lommom» (bronkitt i lungene), fortalte hun. Den hese stemmen hennes kunne tyde på at det var sant. – **Stor-Karolina** bodde i en liten stue nær Kongsveien

innafor Steina. Hun var, som jo også navnet tyder, et storvokst kvinnfolk, med grove ansiktstrekk. Uaktet hun ikke var noen øyenslyst, betjente hun atskillige av bygdens mannfolk, ble det sagt. – **Finn-Siri** levde i en liten heim oppe ved Leklemsvatnet sammen med sønnen Henrik, «ho Hendrik», som Siri selv sa. Hun var en av de få samene som var igjen i bygda. Jeg minnes henne som en liten krumbøyd kjerring med gammelt, inntørket fjes. Hun bar på en skinnsekk når hun var ute og gikk. Mor stakk et eller annet godt i denne sekken når hun besøkte oss. Det gikk det ordet i bygda at hun kunne «ganne» (trolle, øve seid) og sette sykdom på folk og fe. Hvis vi ungene var uskikkelige, hendte det at mor eller Lovisa skremte oss med Finn-Siri og «gainnsekkjen» hennes. – **Gurina «Bøgden»** (Bygden) var et stakkars, forkomment individ som var bortsatt av fattigvesenet. Hun gikk rundt i gårdene og småtagg. Om det var hun eller Ellen Bekkjadala som en søndagsmorgen, da far og vi ungene gikk til søndagsskolen, satt ved skogsnaret nedenfor Volla, husker jeg ikke. Nok er det, hun halte «ei klenger» (kringle) frem fra barmen og gav oss barna i foræring. Vi tok imot den, men kastet den da vi kom ut av syne. Vi «herda itj» (orket ikke) spise det som hadde ligget på den nakne, møkkete barmen.

Jeg begynte ikke på skolen før jeg var 8 år, og da i annen klasse. Far hadde lært meg å lese. Jeg husker ennå at det var et fint bilde av en hane utenpå permen av a-b-c-boka jeg brukte. Regne litt kunne jeg også. Lærerinnen het **Marit Hervik**, og det er synd å si at hun var elsket. Noen særlig psykologisk forståelse av barna hadde hun neppe, og brukte de gamle torturistiske straffemåtene: lugging i håret, banking av fingertuppene med linjalkanten, og liknende. Hun var gift med en meierist, hette Hervik, som hadde sitt virke ute ved Straumen. De bygde seg hus på østre siden bekken ved skolen. Denne bekken kom fra en bakkekam øst for Åsa, dannet grensen mellom Volla og Hallemsjordene, rant mellom Asphaug skole og Herviks villa, og ut i den større bekken som rant ut i sjøen ved Mælen. Denne Hervik drakk ganske mye, og da det ble kluss med regnskapene hans, mistet han stillingen. Da kom det godt med at kona var lærerinne. – Når Marit skulle ha små, måtte hun ha vikar. En av dem var på besøk i Åsa. Det var et storvokst kvinnfolk med nokså mye hår på overleppen. En av søstrene mine, om det var Marie eller Torbjørg, husker jeg ikke nå, krøp opp i fanget hennes og sa: «Du hi skjegg, du». Frøkenen rødmet, og vi andre var temmelig flau. – Straks etter jeg var begynt på skolen, fikk jeg min første forelskelse. Hun het **Ane**, og var datter av Jon Salberg (nordre). Jeg syntes hun var aldeles nydelig, enda hun var atskillig større av vekst enn meg. Når andre gutter snakket med henne, led jeg sjalusiens kvaler. Men jeg torde ikke henvende meg til henne, dertil var jeg for sjenert, noe som handicappet meg på mange måter i guttedagene og den første ungdomstiden. Det ble nærmest en kjærlighet på avstand. Å gå ærender var jeg ikke særlig begeistret for, men når det gjaldt å hente det tomme meierispannet vårt på nordre Salberg, var jeg mer enn villig, for da kunne jeg få et glimt av den elskede. Olaug var gjerne med, og vi tok den korte veien over Gjelsvebakkan og Hellemstrøa. Jeg husker vi en gang ble budne inn i kjøkkenet på Salberg og fikk «traktement». Det var en livsalig stund. Jeg tror så men jeg fikk vekslet et par ord med Ane. Da hun ble eldre, vokste hun seg så stor og svær at min kjærlighet fortok seg nokså snart. Om Ane gjengjeldte mine følelser, vet jeg ikke. Riktignok fikk jeg, da jeg gikk på lærerskolen på Levanger og Olaug og Ane gikk på sykurs der, et håndsydd monogram av henne til å ha på innsiden av frakken min.

Da jeg kom i storskolen, fikk jeg far som lærer, og det var ikke så morsomt bestandig. Med sin strenge rettferdighetssans syntes han at han måtte være mere striks mot meg enn mot de

andre elevene. Ble jeg tilsnakket av ham, het det at jeg måtte ikke tro å ha noe privilegium fordi om jeg var sønnen hans. Engang ville en gutt på fremste pulten låne et viskelær. Jeg sendte fremover en stor knapp. Da han hadde fått den, begynte han å bråke med en og syne dem frem. Far ble oppmerksom, og spurte hva han hadde i hånden. «De´ e´ en knapp som han Goinnar hi sendt mæ», sa lømmelen, og dermed fikk jeg en kraftig overhaling av far. – Marit Hervik hadde skrivetimer i storskolen når far sang med barna i småskolen. Disse timene ble ofte en prøvelse for Marit, for nå kunne vi hevne oss for all den knubs vi hadde fått hos henne da vi var i småskolen. En dag hun stod framme ved tavla og skrev en forskrift, ble hun neddyngnet av barkvister som vi tok av noen kranser (pynt etter en fest) som hang på veggene. Hun gikk den gangen sist på med en baby og skulle snart i barselseng, men å bli minnet om dette på en slik utvetydig måte, ble for mye for henne. Rasende tilkalte hun far, og så ble det huskestue. – Ellers forholdt vi oss rolig i timene. Respekten for læreren var større for 50-60 år siden enn den er i dag. Men i friminuttene gikk det ganske livlig for seg. En bratt veistump førte fra skolegården ned på hovedveien, og var glimrende å ha sklie i. Når det var hálkeføre, suste vi over hovedveien og ned den bratte skrenten mot bekken.

Det var ofte svære snøfall om vinteren dengang. Ikke sjelden gikk snøen over skigardene. Jeg husker en vinter at snøfonna bak fjøset nådde opp til taket. Da kravlet vi barna opp til mønet, satte utfor taket og nedover fonna. En morgen måtte vi grave tunnel gjennom den sammenføyne snøen bort til fjøset.

På andre siden av bekkefaret ved skolen ble det også digre snøfonner. Da drog vi dit i friminuttene og hoppet i snøen. Moro var det når vi helt forsvant i fonnene. Men så ringte far med den store bjella, og vi måtte ta kuten for å nå klasserommet vårt, hvor snøen i klær og støvler snart tinte og gjorde oss søkkvåte. I linnvær kastet vi snøball, og da uten noen som helst hemninger. Jeg husker en dag jeg flyktet mot den åpne døra i gymnastikksalen, som var i uthuset, med fiendehæren i hælene. Men så ble døra smekket i rett foran næsen på meg, og jeg ble pepret slik med snøball at det var rart jeg kom fra det uten molest. – En dag vi gikk hjem fra skolen, ble det på veien en større snøballkrig mellom guttene sør i bygda og guttene nord i bygda. Jeg var med i «nordhæren», og stod ferdig med en hard ball da jeg ble truffet i øyet så både sol, måne og hopetall stjerner danset forbi. Gutten som hadde kastet ballen, stod med latterdøra på vid vegg. Rasende sendte jeg min ball i retur, og var så heldig å treffe ham midt i flirehullet. Ballen ble sittende fast så vi måtte pirke den ut med fingrene.

Jeg har før nevnt at far laget orgelharmonier, og at jeg i tidlig alder begynte å øve på det som stod i stua i Åsa. Far kunne spille koralmelodier og hadde god kjennskap til noter, men hans tid var knapp, så det ble til at jeg måtte forsøke meg selv. Før er fortalt hvor stolt jeg var da jeg møysommelig hadde øvd inn noen takter av «Sions vokter» og foredrog for far. Men jeg ville jo gjerne ha litt lærdom, og så ble det bestemt at jeg skulle reise til Refsås og lære å spille av min slektning **Kristian Refsås**, som hadde tatt organisteksamen i Trondhjem. – Blakka ble spent for karjolen, og far og jeg kjørte den lange veien til Refsås, som lå på Inderøya. Det var hyggelig der på gården, og vi ble gjestfritt mottatt. Trompeter Refsås, far til organisten, var en høyvokst kar med passelig langt skjegg som det sømnet seg en kriger. Sønnene Sigvart og Johannes var dugelige kornettblåsere i hornorkesteret på stedet, og datteren, Gunnhild, var habil på pianoet. Men selve musikeren var naturligvis eldstesønnen Kristian, organisten. Om kvelden reiste far hjem, og neste morgen begynte musikk-leksjonene. Det var fingerøvelser og skalaøvelser. Jeg syntes det var forferdelig kjedelig. Organist Kristian var

svært negativ i sin undervisning og dertil temmelig overlegen. Jeg illtrivdes grenseløst. Ja, jeg ble rent syk av hjemlengsel. En morgen var jeg endog utenfor stueveggen og kastet opp. Etter kort tid, kan hende var det en uke, reiste jeg hjem. Det var den eneste lærdommen jeg fikk i orgel- og pianospill til jeg fikk leksjoner i Leipzig i 1922 – 23. Følgen er at jeg aldri har lært ordentlig fingersetning, og det har vært et stort handicap for meg.

Østenfor Åsa lå tre små plasser, som hørte til Salberggårdene. Den ene var **Sveet**, hvor kirketjeneren Johan lenge bodde. Senere kom en mann dit, hette **Lorns Nyborg**, samt sønnen Ellen (Erling) med familie. – På den midtre plassen bodde **Ola Snagjet**. Jeg minnes at min søster Olaug og jeg var med mor dit med mat da Ola og kona hans var blitt gamle og skrøpelige. Denne Ola puslet med litt fising ute i Hyllbukta. Men traff han, når han skulle dra ut på sjøen, et kvinnfolk med forkle, eller en svart katt løp over veien, snudde Ola, for da ville han ingenting få. Likeledes var han rasende når noen ønsket ham god lykke med «fiskje». En gang hadde noen framvokstringer på Hylla narret Ola til å «egne» (sette på agn) fiskelina med rosiner. Han fikk selvfølgelig ikke noe fisk, og var mektig sint. – Når Ola var i kirken, satt han på galleriet og sov. Mor spurte ham hvorfor han ikke heller kunne være hjemme og sove. Til det svarte Ola: «De`e så velsegna fritt fer fluo i kjerkon». – Oppsitteren på den nørdeste plassen het **Petter Haugja**. Jeg husker ham som en sterkt ihopkrøket mann med pukkel på ryggen.

Da Åsen ikke lå så svært langt fra sjøen, det kunne vel være en halvtimes vei, drog vi om sommeren ned og badet. Vi måtte passe på når det var «flo sjø». Ved fjære sjø lå bunnen bar et par hundre meter utover. Blåleira og sanden ble da godt oppvarmet av solen, så når det flødde og sjøen steg (opptil 2 m.), ble vannet veldig varmt. Badedrakter hadde vi ikke, og svømme kunne vi ikke, men vi vasset utover til vannet nådde halsen, dukket, sprutet vann på hverandre og hygget oss over all måte. Jeg husker at far en gang var med. Han kunne svømme litt, men det gikk ikke fort, og han pustet og plasket forskrekkelig. – Et godt stykke ute lå en stor stein, som vannet så vidt nådde over ved flo sjø. Til denne steinen vasset vi og stupte fra. Når vi var ferdig med badingen, soltørket vi oss på den varme sandstranden. – Vi var også borte i bekkeosene ved Koasaga og Salbergssaga og så på de små ørretene og forsøkte å fange dem med hånden. For noen herlige sommerdager!

Som før fortalt var far temmelig hissig, og det fikk da også kattepus unngjelde for en gang. Den hadde brukt den ene av fars tøfler som avtrede. Da far tidlig om morgenen skulle ta tøflene på, de stod ute i gangen, hørte vi ham rope: «Fisj, å fisj!» Derpå kom han stormende ut på kjøkkenet, grep katten, som lå under ovnen og ante fred og ingen fare, gned snuten dens ettertrykkelig i dens egne etterlatenskaper, hvorpå pus forsvant i en bue gjennom luften, falt ned midt utpå tunet og løp vettskremt inn under stabburet. Så vidt jeg husker, var det første og siste gang pus benyttet fars tøfler som do.

En annen gang var far og jeg oppe i «markja» og hugg grantrær. Jeg var kommet så til skjels år og alder at jeg kunne dra i den ene enden av «tvervedsaga». Under kvistingen glapp øksa for far og fór inn i tykkleggen hans. «Nei, no høgg æ mæ da så ferskrekkele!» ropte han og lå på sprang hjemover. Jeg ble først stående lamslått av skrekk en liten stund, men så sprang også jeg hjem, mens tunge tanker jog gjennom mitt unge sinn. Kanskje far forblødde seg og døde? Hvordan ville det da gå? Selv om han var hastig og lett grep til riset, var jeg veldig glad i ham. Da jeg kom inn i gangen, stod skoene hans der, den ene blodete og fæl. Jeg lukket

dørklinka varlig opp, og der satt far borte ved komfyren og med et stort, hvitt bind om leggen. Mor hadde ikke vært skuggredd. Hun tok den største synåla si og sterk hvit lintråd og sydde det gapende såret sammen med fem digre sting. Hun fortalte hvordan hun møyddes med det, fordi skinnen var så seigt at nåla vanskelig gikk gjennom. Vi slapp å hente lege. Såret grodde fint, og far kunne, etter en tids utålmodig venting, komme ut til arbeidet igjen. Men jeg husker ennå hvor redd jeg var den gangen.

Selv var jeg engang ute for en ulykkeshending oppe i «Myrom». Drengen og jeg var der og «breidde frau» (spredde gjødsel). Jeg stod med «fraugafla» (gjødselgrepet) på skulderen da jeg plutselig slapp den, og den falt bakover med den ene tinden rett inn i leggen min. Tinden gled forbi skinnbenet og holdt på å komme fram på forsiden. Jeg trakk gaffelen ut og la på sprang hjemover. Det blødde sterkt så jeg ble våt i skoen, og det stod en kjøttapp ut av såret da jeg kom hjem. Mor la på et solid borvannsomslag, og såret grodde pent igjen, uten legehjelp. Vi syntes alle det var rart at såret ikke ble infisert, em den sterke blødningen rensset det formodentlig. Det eneste merke etter hendelsen ble et arr så stort som et spikerhode.

En annen gang falt jeg gjennom hullet i låvegulvet. Jeg skulle en mørk høstkveld en tur på «øverlåven». Treskemaskinen var flyttet til side så det firkantete hullet under den stod der og gapte. Jeg trådte feil, deiset gjennom hullet, men havnet heldigvis på den legemsdelen som står høyest når man plukker flis. Noe annet mén enn et lett ryggradssjokk og en forstuet hånd fikk jeg ikke. Men det føltes litt nifst da jeg svevde i tomme luften.

På Asphaug skole

Da far i 1904 solgte Åsen og huset i Volla ennå ikke var ferdig, måtte vi flytte til Asphaug skole, hvor det var lærerleilighet i annen etasje. Jeg kan ikke si jeg minnes så mye fra den tiden vi bodde på skolen. Far bygde et grisehus bak skolens uthus. Det kom godt med å ha gris, det var mange munner å mette. Mormor var hos oss for å passe de minste. Hun hadde, som før nevnt, en viss forkjærlighet for Astrid. Med meg var hun ikke på bølgelengde. Jeg drev med bueskyting, og var sikkert ofte etter Astrid med trusler om å skyte henne. Mormor kunne da skjenne kraftig på meg, og gjerne komme med følgende slutningstirade uttalt i dyp forakt: «Du, de´ den skjøttar´n». Far brukte skolejorden, enn skjønt den for det meste var stiv leire. Vi hadde en potetåker i sydhellingen, og dyrket en del hodekål. Gjødsel fikk vi fra skolens priveter. At folk hadde øye for dette, fremgår av følgende agrariske rim på doveggen:

«Av alt som her på stedet ydes
Skal Kjeldaas`s mark og enga frydes
Så sett deg her i ro og mag
Og virke for den gode sag.»

Ellers foregikk landbruksvirksomheten i Volla, hvor vi hadde både korn- og potetåker, samt noe turnips. Fór til kua hadde vi også, både fra kløverenga og fra de små grasslettene mellom løvtrekrullene.

Et par særskilte hendinger i «Asphaugtiden» husker jeg godt. – En dag vi eldstebarna var i Volla og lukte ugras, ble vi ropt hjem av mor. Astrid var falt baklengs opp i en balj med kokende vann og hadde forbrent seg stygt. Skinnen av rygg og sete fulgte med klærne da de ble flådd av henne. Det stod om livet, og doktor Synnestvedt, som bodde på Inderøya, ble budsendt. Han tok først temperaturen. Da han satte termometeret i rektum, stanset Astrid et øyeblikk jammeren og sa: «Itj vær røva mi, dokter.» Så tullet han henne inn i Dr. Bardelebens brannbind, som nettopp var kommet i handelen. Men han gjorde det så løst at hun etter kort tid skubbet vekk størstedelen av bindet. Der bindet ble liggende, helet brannsårene uten arrdannelse. De andre sårene måtte behandles med eggeolje, og det tok tid før de grodde, og det ble svære arr. Men veslesøster fikk beholde livet, og det var vi takknemmelige for. Hadde hun forbrent litt større legemsflate, ville hun vært redningsløst fortapt.

En dag i slutten av juni 1905 var min eldste søster og jeg oppe i Volla og tynnet turnips. Da kom et jernbanetog fra Steinkjer, en lang rekke kuvogner fylt med soldater. De skulle på grensevakt. Guttene ropte hurra så det gjallet mellom åsene. Men folk som hadde vært på stasjonen, fortalte at offiserene hadde vært svært alvorlige. Guttene ble det også da de på gården Suul, øverst i Verdalen, fikk utlevert «dødsmerkene», en liten sinkplate med innstempelt nummer til å bære rundt halsen, hvoretter de med fylte geværmagasiner ble stillet i skytterlinje langs grensen. Heldigvis ble det ikke bruk for merkene. Det ble ingen krig. Men selv vi barn merket noe av den politiske spenningen mellom Norge og Sverige. Det sto jo å lese i avisene: unionsoppløsningen, Karlstadmøtet, kongevalget.

Samme sommeren gikk jeg for presten. Den gamle res.kap. **Grimelund** var død, og i hans sted var **Torvald Lunde** kommet, bror av den senere biskop Johan Lunde. Pastor Lunde, som bodde på Røvik prestegård, Inderøya, var meget musikalsk og spilte godt fele. – Sognepresten, **Albert Lange** var nå så gammel og skrøpelig blitt at han måtte ha stedfortreder. Denne het **Wilhelm Fliflet** og hadde tittel av personellkapellan. Det var hos ham jeg fikk min konfirmantforberedelse sammen med andre, både fra Inderøya og Sandvollan. Fliflet var lang og tynn med illrødt hår og røde barter. Han spilte også fele, og jeg kan huske at han sammen med pastor Lunde holdt en kirkekonsert i Sakshaug kirke akkompagnert av daværende organist **Sundfær**. – Sogneprestfruen, som var litt av en «Kirsten giftekniv», fikk ordnet det slik at hennes eldste datter ble gift med personellkapellanen. Ekteskapet ble visst ikke særlig lykkelig da aldersforskjellen mellom dem var nokså stor. Hun var sikkert en ti år eldre enn ham. Til en senere kappellan **Egg Svensen** fikk fruen hentet en slektning, **frk. Hasseri**, til kone, fra Danmark.

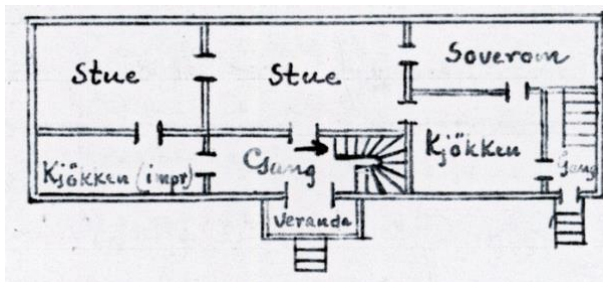
Konfirmantene fra Hylla og distriktene omkring gikk en vei som førte over det sydvestlige høydedraget i bygda. Vi som bodde omkring Røra jernbanestasjon, gikk over Lensmyra, hvor det var lagt fin kjørevei, langs Borgenfjord, over Straumbrua til bedehuset på andre siden, en strekning på drøye 7 km. Vi måtte gå hurtig på bortoverveien, da vi skulle være på bedehuset kl. 10. Hemover hadde vi god tid, og var sjelden tilbake for utimot kveldingen. Det var så mye og mangt å finne på. – En gang kjøpte jeg en flaske rødbrus (bringebærbrus) ute ved Straumen for å ha til vederkvegelse på hjemveien. Det var en usedvanlig varm dag, og da vi var halvveis, satte jeg flasken på veien og løsnet ståltråden om korken. Dermed sa det «pang», korken fløy til værs, og hele innholdet sprutet ut og rett opp i fjeset mitt. Som jeg så ut! Mine kameraters latterbrøl var helt frenetiske. – En annen gang lånte noen av oss guttene en robåt ved Borgenfjorden og satte tvers over til Straumen. På tilbakeveien rodde vi innom

Roelsøya og tittet inn i vaktstua. Om sommeren var det nemlig en mann som passet på at sjøfuglene og redene deres ikke ble forstyrret. Roelsgården hadde en del inntekter av fjær- og dunsanking på øya. – Denne dagen var mannen ikke til stede, så vi kunne ha herjet en del om vi hadde villet. Det gjorde vi imidlertid ikke. Men da vi skulle gå ombord i båten, stod det en måke på en bergnabb. Jeg tok en sten og kastet etter den, og traff. Fuglen falt over ende og flakset bortover med skadet vingen. Vi jumpet hurtig i båten og rodde i all hast videre, redde for at vaktmannen muligens kunne komme. Denne episoden hører til en av mine onde minner, og jeg synes ennå se den skadede fuglen fortvilet flakse av gårde.

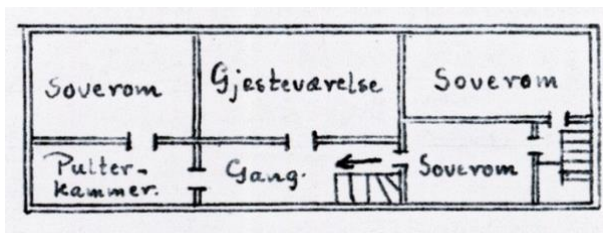
I Åsheimen

Om høsten 1905 flyttet vi inn i vårt nye hjem i Volla. Vi kalte det **Åsheim**. Ikke alle husene, som bestod av våningshus, uthus og stabbur, var ferdige, men de fleste rommene var beboelige. Hele sommeren hadde vi arbeidet med byggingen. Jeg kan huske jeg var med og la spon på taket på hovedbygningen. En lang fjel med passelig bredde for den delen av sponen som ble synlig, ble flyttet etter hvert oppover taket, likesom takbordene etter hvert som vi flyttet oppover, ble slått på. Sponen ble lagt litt over hverandre med barkkanten ytterst og festet med 1 ½" (sponspiker). Hammerslagene lød hele dagen. For å gjøre sponen mer holdbar «beitet» vi den, dvs. dypet den i en kobbvitrioloppløsning (blåstein, CuSo₄).

Våningshuset var slik inndelt:

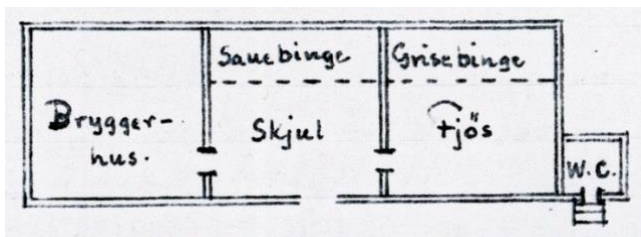

Etasje I

Etasje II

Uthuset var slik:

Som før nevnt var ikke alt helt ferdig da vi flyttet inn.

Således var peispipa ikke gjort i stand oppe på taket, men da stillaset rundt pipa fremdeles stod der, greidde far det gjenstående arbeidet selv. I forbindelse hermed hendte noe som tydelig viser sannheten i det gamle ordet at «fem fjær kan bli til ti høns». Bøtta med kalkrøra ramlet utfor taket. Dagen etter, i kveldingen, kom min moster, som bodde et stykke borti bygda, på besøk til oss. Hun så svært alvorlig ut, og spurte: «Kolles e de me `om Kjeldass?» - «Ja, takk», svarte mor, «de e da berre bra. Hain står da borti skjuli å høgge ve`». Og så kunne moster fortelle at hun forrige dagen hadde hørt at far var falt ned av taket og hadde brukket ryggen på to steder. Etter å ha fått en god kopp kaffe forlot moster oss, tydelig lettet over at alt var i orden. Vi forsøkte å rekonstruere historiens forløp. En gjetergutt var med buskapen sin borte på jordet andre siden gjerdet da bøtta fór utfor taket. Sannsynligvis nevnte han da han kom hjem, at noe var falt ned fra taket hos oss, og da historien gikk videre, ble det til at det var far som var falt utfor. Neste etappen var at far hadde brukket ryggen, og da historien nådde moster, var ryggen brukket på to steder.

For å få litt kontanter måtte vi leie ut noen rom. Stua i østre enden av huset, og det vesle rommet ved siden av, som ble innredet til kjøkken, ble utleid til en mann som hadde arbeide ved jernbaneanlegget. Han hadde kone og tre barn, hvorav den eldste, en pike, var så vidt konfirmert. På det påtenkte gjesteværelse i annen etasje fikk vi en tømmermann, også ved jernbanen. Han het Kristiansen, og var en høy, slank, pen mann, men hadde bare ett øye. «Bolla» (se side .), som den gangen var hos oss og hjalp mor, ble straks gjenstand for hans interesse. Hun lå på soverommet ved siden av gjesteværelset sammen med oss barna. Når vi var gått til ro om kvelden, begynte en hvisking og tisking gjennom veggen mellom de to, og mystiske bankesignaler lød. Mor var ikke så svært fornøyet over dette. «Du må da hus` på at`n e `n gift mainn», sa hun til Bolla. Nå vel, forholdet utviklet seg heller ikke til noe mer enn hvisking og bankelyder. Kristiansen flyttet etter kort tid, og Bolla ble forlovet og gift med murmester Finsen fra Oslo og bosatte seg der.

Utpå høsten, 15. oktober, ble jeg konfirmert i Sakshaug kirke i hovedsognet. Det var lang vei dit, så vi lånte hest og vogn i Åsa. Sant å si husker jeg svært lite av høytideligheten i kirken og enda mindre av festen hjemme. Derimot minnes jeg at jeg var en av de minste guttekonfirmantene, og forholdsvis lite utviklet fysisk sett.

Da vinteren kom, forsøkte min fetter Jon Roel og jeg oss som fiskere ute ved Borgenfjorden, hvor vi fikk lånt båt, jeg husker ikke nå av hvem. Far hadde nok båt, han også, men den lå ute ved Hylla i naustet etter morfar. Muligens at far hadde solgt den på den tiden Jon og jeg forsøkte oss som fiskere. Derimot, da far hadde Åsen, brukte han båten, og deltok i fisket når silda seg inn i Hyllbukta. Riktignok sa de andre fiskerne: «No bli vel silda bort, når`n Kjeldaas kjæm å ska feske.» Jeg husker jeg var med far og rodde når han satte fiskegarnene. Vi kunne få

atskillig sild, som vi da saltet til vinterbruk. – Et par minner har jeg fra fars sildefiske. – En høstnatt lå vi langt utpå fjorden med et par drivgarnslenker. Jeg var ikke stor kar den gangen. Det var kaldt, derfor hadde far tullet meg inn i en skinnfell, og jeg lå i «framskotten» av båten, mens far rodde sakte så garnlenken kunne ligge rett i sjøen og ikke flokes sammen av strømmen. En stjernestrødd himmel hvelvet seg over oss, og småbølgene klukket mot båtsiden. Denne rytmiske klukkingen dysset meg til slutt i søvn. – En annen gang, tidlig en morgen, seilte vi hjem fra Vikaleiret. Vinden var rett akterut og temmelig stiv. Det store råseilet fyltes av den sterke børen, og båten formelig hoppet fra bølgetopp til bølgetopp. Far satt ved roret og jeg ved masten med øsekaret. Jeg var redd, for jeg visste, så vel som far, at båten var temmelig rått. Men vi kom velberget til Hylla.

Jon og jeg hadde standkvarter hos Lovisa Berget, som, etterat vi flyttet fra Åsa, hadde reist tilbake til den vesle stua si ved Borgenfjorden. Det var «tosk å hys» (torsk og kolje) vi var ute etter. Lina satte vi på en av grunnene om kvelden og tok den opp tidlig om morgenen. Bitterlig kaldt var det «å egn» (sette agn på krokene). Vi frøs nesten fingrene av oss. Som agn brukte vi blåskjell eller sildebiter, eller også mark som vi spadde opp ute på «leiret» når det var fjære sjø. Somme ganger fikk vi både stor og pen fisk, andre ganger var det svart. Jeg glemmer ikke den morgenen vi trakk lina og det satt «korstroll» (sjøstjerner) på hver krok. Spør om det ble arbeid å få av «trollene», som hadde sugd seg godt fast på agnet! Fortjenesten av fisket ble ikke noe svimlende just. Fersk fisk ble dengang betalt med 15 øre pr kg., men vi tjente da noen kroner.

Da jeg ennå ikke hadde bestemt meg for noe særskilt yrke, meldte far meg inn på hagebruksskolen. Han ville ikke jeg skulle gå og «drive dank», som han sa, og skolen lå dessuten på Hylla og således nær hjemme. Skolen tok til i januar og varte ut oktober.

På hagebruksskolen

Hagebruksskolen lå utenfor Hyllas «centrum», nær kalkverket. Arealet var innkjøpt av Hammer gård, og bestod av planteskole, staudegartneri, et nokså stort grønnsakfelt, frukthage og et lite parkanlegg rundt skolebygningen. Dessuten var det et mindre veksthus med tilhørende drivbenker. Ved veien som førte langs stranden og til skolen, var plantet en høy og tett granhekk. Bestyreren het **Sigurd Lysbakken**. Han ble senere statens konsulent i hagebruk og flyttet til Oslo. Lysbakken var en høyvokst, litt tynn mann med barter, et arbeidsjern og med atskillig temparement. Annenlæreren var **J. Chr. Jakobsen**, sønn av overgartneren ved Retiroparken i Molde. Han var mer stuttvoksen med fine, sikkert voksende, «Keiser Wilhelmsbarter», lun og rolig.

Skolen var ikke av så stor kapasitet. Vi var i alt 10 elever, bare mannlige, og fra forskjellige kanter av landet. Enkelte av elevene husker jeg enda ganske godt. – **Johan Aas**, sønn av redaktøren på Verdalsøra, hadde gått Mære landbruksskole, og var en ren racer hva jordbruksfag angikk. Han ble siden bestyrer av hagebruksskolen da den flyttet til Staup på Levanger. – **Oddvar Lund** var fra Hedmark. Dyktig kar, som til slutt ble statens hagekonsulent etter Lysbakken. – **Landmark** fra Førde i Sunnfjord var, såvidt jeg husker, prestesønn. Han var den siste tiden på skolen min værelseskamerat. Jeg husker han hadde så tungt for å lære utenat latin-navn på planter. Til eksamen satt han og blåpugget disse navnene, mens jeg, som

hadde lett for å huske dem, ertet ham og holdt moro. Jeg husker jeg festet en tråd til stolen hvor hans herbarium lå oppslått, og da han var kommet i sving, trakk jeg i tråden så stolen beveget seg i retning sengen min, der jeg hadde plassert meg. Landmark, sint som en veps, sprang opp, og truet meg med juling hvis jeg forsøkte en gang til. Naturligvis forsøkte jeg en gang til, og dermed var han med et tigersprang over meg, og så – ja, så fikk jeg julingen da, som vel forresten var velfortjent. – **Ivar Spillum** var fra Namdalen. Ham husker jeg særskilt godt fordi han, når han skulle sette seg på skolebenken om morgenen, gikk pladask i gulvet. Værelseskameraten hans, **Ellerås**, som satt på andre enden av benken, vippet denne til side, og Spillum gikk regelmessig på baken. Han sa bare ett ord, men det kom også med stor suffisance. Det var «fanden!» Ellerås satte latterdøren på vid vegg. – Denne Ellerås var fra Snåsa, eller kanskje var det Stod. Jeg husker det ikke lenger. Derimot minnes jeg at han ble nr. 1 fra den gale enden. Hans kunnskaper var minimale, hans skøyerstreker legio. En gang i en pomologitime, vi satt enda og tegnet pærer og epler, puttet han et råttent pærestykke bak i nakken på meg. Jeg kvitterte med å pakke et bløtråttent eple i silkepapir, og så plasserte jeg det under lakenet i sengen hans. Om natten lå han eplet i stykker og måtte til å fli opp, til stor moro for Spillum, som beskyldte ham for «å ha gått ut inne». Hvordan han hevnet seg, husker jeg ikke. Men da min tur kom, fikk jeg tak i et tomt blekkhus, la på det noen biter svoveljern, helte på fortynnet svovelsyre og anbrakte blekkhuset under senga hans om kvelden. Virkningen uteble ikke. Det ble en forferdelig lukt. Spillum åpnet begge vinduene og beskyldte Ellerås for å produsere gassen, som var en forsterket «hjemmets duft». Ellerås nektet, og så røk de i tottene på hverandre. Om de senere fant «gassutviklingsapparatet», vet jeg ikke. – Fra Trømsø var det en fyr som het **Dørum**, visstnok sønnen av en rik kjøpmann der oppe. Han gjorde ikke stort annet enn å røyke sigaretter, og det gjorde han både om dagen og natten med. Den gangen kostet en 5 pakning 10 øre, altså 2 øre pr. sigarett. De gjengse merkene var «Motor» (Virginia) og «Tipp-topp» (med løse munnstykker). Dørum greidde i den korte tiden han var på skolen, det var vel et par tre måneder, å bruke for 30 kr. i sigaretter, dvs. 300 pakker, altså 1500 stk. Dertil røykte han snadde, så vi fant ut at han hadde brukt tobakk for 50 kr., den gangen en liten formue, da han satte kursen for Tromsø. Han reiste hjem fordi han ikke gad fullføre studiene. – **Engeset** var fra Vestlandet, og om ham husker jeg bare at han ble såret i fjeset i en kjemitime av et par glass-splinter. Bestyreren, som hadde kjemien, fremstilte vannstoff. For å vise at vannstoffet er brennbart, satte han en tent fyrstikk bort til gass-slangen. Men da luften ennå ikke var drevet ut av flasken, eksploderte denne med et øredøvende knall, så splintene føk rundt i rommet, og Engeset fikk en flenge i pannen, og på den ene kinnet. Bestyreren, som var noe oppspilt, spurte litt malpropos: «Kolles gjekk det?»

Før jeg begynner å berette om oppholdet ved skolen, må jeg nevne en person til. Det var gamle **Jørgen Salberg**. Han bodde i en liten stue nær ved, og hadde vært på skolen helt siden den startet. Gamle Jørgen var skolens faktotum, alltid villig til det arbeide han ble satt til. Han trillet jord, gjødsel, rusk og rask i den gamle trillebåra, hjalp til med fyringen i veksthuset og gikk ærender med handlevogna til Hylla. Hans teoretiske kunnskaper var minimale. Når han i den travleste sommer- og høsttiden solgte blomster til folk som kom fra bygda, og disse spurte ham hva blomstene het, svarte gamle Jørgen: «Å, de e no en slags floks.»

Som før nevnt begynte skolen i januar måned, og da jeg var opptatt som «privatist», måtte jeg bo hjemme. Dette var svært upraktisk, og så ble det til at jeg skulle losjere hos mormor på Hylla. Hun hadde solgt huset til onkel Kristian (se side.) og tatt av et værelse og et lite

kjøkken i ene enden av bygningen. Jeg lå i en sengbenk i stua. Mormor fortalte med stolthet til de andre madammene i staden: «Hain les no både fysek og kjenek.» - Utpå sommeren da Dørum reiste hjem, ble jeg opptatt som «ordinær» elev ved skolen, fikk i likhet med de andre elevene et lite stipendium, og flyttet inn i internatet hvor jeg delte værelse med hr. Landmark fra Sunnfjord.

Fagene vi leste var: kjemi, jordbunns- og gjødsellære, alm. hagebrukslære, kjøkkenvekstdyrking, planteskoledrift og fruktdyrking, samt tegning, landmåling og regning. – De par tre første månedene var det utelukkende teori. Jeg ble straks interessert i kjemien og botanikken, en interesse som har fulgt meg opp gjennom årene. Skolen hadde en ganske rikholdig kjemisamling, og bestyreren, som underviste i faget, foretok en rekke forsøk. Læreboken var en tysk landbrukskjemi, forfattet av en hr. Weber, og oversatt til norsk. Den var ganske uttømmende hva de anorganiske kjemi angikk, særlig da gjødningssaltenes sammensetning, men streifet bare såvidt inn på den organiske kjemien. I botanikken studerte vi i vintermånedene plantemorfologien. Systematikken med klassifisering, bestemmelse av planter og deres navn, måtte utestå til våren og sommeren kom. – Tegningen gikk vesentlig ut på å lage skisser og karter av hageanlegg, samt å tegne forskjellige frukttyper i pomologitimene. – Insektlæren og plantesykdømmene ble dosert av annenlæreren, Jakobsen. Han begynte gjerne timene med følgende tirade: «Ja, nå skal vi ha litt luslære igjen, gutter.» Det var ikke kropps-, kles- eller hodelus det gjaldt, men de grønne smådjevle, bladlusene, som hvert år ødelegger planter i hager, veksthus og vinduer for millioner kroner. Vi fikk (her) høre om den «absolutte jomfrufødsel», idet bladlusehunnene føder levende unger uten å være befruktet («vegetativ formering»). Likeledes at hver planteart har sine bestemte lus, f.eks. at hyll har noen store, svarte beist, mens roselusa er fin grønn. – Vi lærte om snutebiller, jordlopper, gulrotflue, og den mangfoldighet av sommerfugllarver som snylter på hageplantene. Plantesykdømmene lærte vi å kjenne, fra rust og brann på korn, kreft på frukttrær og poteter, til meldugg på roser. Selvfølgelig ble midlene i kampen mot skadeinsekter og plantesykdommer nøye gjennomgått.

Det første praktiske arbeidet vi hadde var podning. Vi hentet jordslåtte grunnstammer opp fra kjelleren og fikk tak i frukttregrener ute i hagen. Etterat disse var tinet, lærte vi å kopulere. Vi kuttet av grunnstammen med et langt, skrått snitt, tok en frukttregren av samme tykkelse og kuttet med et lignende snitt, laget et hakk på hver av snittflatene, og satte det sammen slik at sårflatene mest mulig dekket hverandre, hvorpå vi surret godt og tett med raffiabast og smurte podevoks utenpå. Derpå de podede grunnstammene igjen jordslått i kjelleren for om våren å settes ut i planteskolefeltet.

I slutten av mars og begynnelsen av april lærte vi å lage varmebenker. Benkefeltet sto i forbindelse med veksthuset. – Først la vi et lag med hestegjødsel (1/2 m) og pakket det godt sammen. Så satte vi benkekarmen oppå, fylte jord i den, dekket med vinduer og la halmmatter over. Ved gjæringen av gjødselen ble den fornødne varme dannet. Vi hadde også benker som ble oppvarmet av rørledninger fra veksthuset. Mattene forarbeidet vi selv oppe i uthuset. Tjæresnorer ble strukket vertikalt, halmvisker lagt bortpå og surret fast med sterk, tjæret hyssing. Disse mattene ble gode og tykke, sterkt varmeisolerende og særdeles skikket til dekking av drivbenkene mot frosten om våren. Når jorden i benkene var blitt varm og bekvem, foregikk såingen, hva enten det nå var tidlige grønnsaker eller blomster.

Når snøen var borte og telen ute av jorden, kom en travel tid. Da slet vi tidlig og sent i planteskole- og staudefeltet. Trær og busker ble forsiktig spadd opp og pakket. Pakkingen forgikk i uthuset og på plassen utenfor. Først dyttet vi mose om røttene og fuktet godt med vann. Så ble grenene forsiktig bundet sammen og halm lagt omkring, hvorefter vi surret det hele med ståltråd, eller ved kortere forsendelser med sterk hyssing. Merkelapper ble satt på, og gamle Jørgen gikk med handlevogna i stadig rute mellom skolen og dampskipsstoppestedet på Hylla. Større kolli måtte fraktes med hest og vogn. Denne pakkingen var et meget slitsomt arbeid. Det var assistenten som ledet det, og han het **Olav Moen**. Han hadde gått på skolen som elev. Utpå sommeren kom han til landbrukshøyskolen på Ås, og han ble visst mange år senere professor i hagebrukslære der.

Frøet i varmebenkene hadde nå spiret, og en del av oss fikk arbeid med prikling. I den anledning gjorde vi i stand flere koldbenker, og så satte vi de små frøplantene i disse benkene ved hjelp av bitte små plantepinner. Vi lå på kne på planker som var lagt tvers over benkene. Bakfra sett lignet vi en muhammedansk forsamling i en bønnetime. Det var gjerne kål, purre, selleri og en del blomsterplanter som ble omprirket.

Så snart jorda var laglig, ble kjøkkenhagefeltet pløyet og rakt. Bestyreren kjørte selv plogen, og vi 10 elevene hadde vår fulle hyre med å rake jevnt til for hver omgang. Lysbakken var et jern til å arbeide og likte slett ikke at vi «bolset». Gjødslingen var forskjellig etter hvilke grønnsaker det var. Hodekål, selleri og purre måtte gjødsles sterkt. Det ble gjerne hvert år kjøpt inn en hel jernbanevogn med «bymøkk», enten «frisch vom Fass», dvs. direkte fra privetene i Trondhjem, eller som «pudret» (fabrikktørket og pulverisert latrinegjødsel). Gjødsele ble spredd utover feltet før pløyingen, og duften tilkjennegav at her ble «ikke spart på konfekten». – Vi brukte treskiftebruk i kjøkkenhagen:

1ste år: hodekål, selleri og purre,

2^{net} år: blomkål, gulrøtter og andre rotvekster,

3^{dje} år: erter og bønner.

Hodekål-, selleri- og purrefeltet måtte alltid være nygjødslet. Blomkål- og rotvekstfeltet, som hadde vært nygjødslet året i forveien, fikk bare kunstgjødsel, og belgplantefeltet greidde seg med lite eller ingen gjødsel. Belgplantene har jo, som kjent, evne til å nyttiggjøre seg luftens kvelstoff gjennom nitrifikasjonsbakteriene som lever i deres rotsystem.

Det første som måtte såes i grønnsaksfeltet, var ertene, sukkererter, pillerter og marg.arter. Dernest kom turen til gulrøtter, pastinakk og persille. Noen små senger med sylteløk, skorsoner-rot, timian, dill og portulakk måtte vi også ha for å lære disse plantene å kjenne. Bønnene kunne ikke såes før jorda var blitt varmere, dvs. i siste halvdel av mai. – Kålfeltet måtte også beplantes i rett tid. Først de tidlige sortene, siden de senere. Vi hadde spisskål, savoykål, rosenkål, rødkål, tidlig Erfurter hodekål og sen, dansk hodekål. Vi hadde også forsøksfelt for nyere sorter. – Purre og selleri ble utplantet i særdeles velgjødsele senger. Jeg kan minnes vi bar til dem bønnevis av latrinegjødsel fra skolens do, hvor det var støpt en cementkum så ikke urinen skulle gå til spille.

Alt dette var interessant arbeid, men så kom i sommermånedene ugrasrensningen, og den var ikke fullt så interessant, men av største nødvendighet. Vi brukte helst tverrhakker, ikke skyfler. Med hakkene kunne vi få med røttene, mens skyflene kuttet dem av. Hver lørdag var det finpuss i parkanlegget med kantstikking av plener og skyfling av ganger. Selv om

ugrashakkingen ikke var så anstrengende, fikk vi jo svetten fram i solvarmen, og da smakte det deilig med en dukkert i sjøen. Vi fikk fri en hel time før vi skulle spise middag for å boltre oss i de salte vover. Badedrakter hadde vi ikke, men det var jo heller ikke så nødvendig, da skolen lå utenfor den faste bebyggelsen. Guttene vesterfra var svære svømmere. De stupte fra kalkverkets kai og fra de jektene som lå der og lastet. Til å begynne med plasket jeg inne på grunnene og lærte med svømmetakene, men det var jo ikke så lenge før jeg våget meg ut på dypere vann. Den sommeren lærte jeg å svømme. Men Dørum, stakker, brakte det ikke til mer enn å vasse til knærne og stå der å blåfryse så tennene klapret. Forresten forsvant han av bildet straks etter, da han drog hjem til Tromsø.

I forbindelse med skolens uthus var satt opp en svingstang og et par turnringer, hvor vi elevene drev gymnastikk i ledige stunder. Jeg brukte i denne tiden en morgentrening etter en bok som het «Mitt system» av en tysker ved navn Müller. Den var helt utmerket, og jeg ble så muskelsterk at jeg kunne henge etter langfingeren med krum arm i svingstangen. En dag Ellerås var oppe i turnringene, slapp han taket og falt ned med hodet foran. Slo seg i hjel gjorde han ikke, men han var litt rar et par tre dager og snakket mye tull.

En dag jeg hakket ugras mellom noen morellpodninger i planteskolefeltet, smalt et skudd, og et dryss med haggel suste gjennom løvverket. At jeg ikke ble truffet var et under. Straks etter dukket Lysbakken fram med et haggelgevær under armen. «Æ træft da da velø itj?» spurte han. Det var trosten han var ute etter.

Det led utover mot høsten, og vi fikk ny assistent. Han het **Nils Grande** og var fra Leksvika. Det er synd å si at vi likte ham. Han hadde en liten pukkel mellom skuldrene, og om munnen lå det til stadighet en litt hånlig flir. Vi ble behandlet sånn litt ovenfra og ned av ham, og det likte vi slett ikke. Jeg minnes et par episoder. – Vi var svært lite begeistret for byggmelsvassgrauten vi fikk hver evige kveld. Grande, som gjorde haneben til den kvinnelige økonomen på kjøkkenet, skrøt av grauten, og mente han gjerne kunne ta den til hvert mål. En kveld bestemte vi oss for å droppe grautspisingen, og inn i porsjonen til assistenten hadde vi puttet spansk pepper. Vi stilte oss utenfor og kikket gjennom vinduene i spisesalen. Grande satte seg i ensom majestet ved sin tallerk og tok til å spise. Han skar grimaser da han fikk pepper´n på tunga, - men han åt opp grauten. Vi, som stod utenfor, moret oss fortreffelig, samtidig som vi var imponert over måten han tok pepper´n på.

Så var det en dag ute i grønnsaksfeltet. Vi tok opp gulrøtter. Assistenten syntes vi arbeidet for langsomt, og påstod at han «kålet» hurtigere enn vi greidde å ta opp. Det burde han ikke ha sagt. Vi ble rasende, og nå kom røttene opp i en fei og ble slengt rundt assistenten. Til slutt så vi bare øverste hårtoppen av ham. Da ba han om godt vær. En annen gang for et kålhode så tett forbi ørene hans at det touched ørelappen. Det var nesten til stadighet krigstilstand mellom ham og oss.

Innhøstingstiden var temmelig travel, hva enten det gjaldt bær eller grønnsaker. Hodekålen ble pakket i striesekker, blomkålen i sprinkelkasser, bærene i dertil innrettede kister. Mesteparten ble sendt til Trondhjem, hvor forskjellige frukt- og grønnsaklagre var avtagere.

En søndag utpå høsten hadde vi innbudt jentene på den kvinnelige hagebruksskolen Steinkjer (bestyreren het Solstad) til fest hos oss. «Skogstutene», dvs. elevene av skogsskolen

på Steinkjer, var sterkt sjalu på oss «timianstudentene» for dette. Festen husker jeg svært lite av. Det er lite trolig at noen av de beskjørkede vesener fra Steinkjer har gjort inntrykk på meg. Jeg var nå forresten så ung også.

Så lakket og led det mot eksamen. På rommene ble det pugget og lest. Kan hende tok vi oss i kveldingen, når mørket seg inn, en tur ut på veien, smatt gjennom et hull i granhekk og inn i frukthagen, hvor det frosne graset knaste under bena, og kvartet noen epler for å ha litt vederkvegelse under det åndelige strevet. Vel måtte det kanskje være å betrakte som tyveri, men jeg kan ikke si ai hadde noe særlig samvittighetsnag ved det. – Det var både muntlig og skriftlig eksamen. Jeg husker spesielt den dagen vi skulle besvare oppgaven i hagebrukslære. Allerede fra morgenen av var jeg i mindre god form med sterkt mageknip. En av kameratene kom med en dram og bød meg. Konjakk var en drikk jeg hjemmefra hadde svært liten kjennskap til. Den brant gjennom halsen og bredte en behagelig varme i maven. Smertene ble vekk, og jeg skrev om gulrotens dyrking, dens sykdommer og skadeinsekter så det rent sprutet av pennen. At eksamensresultatet ikke ble så godt som jeg kunne ha ventet, må vel for en god del tilskrives at jeg var for ung. Karakterene fordelte seg slik:

a) For skriftlig besvarelse av oppgave i Hagebrukslære.....	1,8
For tegning, landmåling og regning	1,6
b) Muntlig prøve i botanikk, insekt- og plantesykdomslære.....	1,4
Kjemi, jordbunns- og gjødsellære.....	1,6
Alminnelig hagebrukslære.....	2,0
Kjøkkenvekstdyrking.....	2,0
Planteskole drift og fruktdyrking.....	1,6
c) <u>Praktisk dyktighet i hagearbeide.....</u>	<u>2,0</u>
	<u>Sum 18,0</u>

Hovedkarakter 1,80, meget godt.
Oppførsel og flid: meget godt.

Hylla den 15de november 1906.

S. Lysbakken
(bestyrer)

J. Chr. Jakobsen
(hjelpelærer)

Johs. Okkenhaug

(sensorer)

Johs. Bragstad

I tiden etter eksamen og fremover til jul var jeg hjemme i Åsheim. Da jeg gjerne ville ha litt kontanter, måtte jeg snø på jernbanen. Det var på stasjonsområdet og nordover til planovergangen. Arbeidet var hverken interessant eller morsomt, så meget mindre som de andre karene syntes jeg arbeidet for mye. «Du må da itj ta ´e fer hardt, gut», sa de. «Du må da hus på at de´ é timbetaleng». Men jeg, som hjemmefra var vant til å henge i, måtte i vei, og så ble de andre forbanna.

Planovergangen ble stengt av to grinder, og grindvokteren het **Fellmann**. Det var en gammel, gråskjegget, hjulbent kall, som alltid snakket om været. «De´ é godt ver i dag», sa han, og løftet hatten når vi gikk forbi. Å få lokt grindene når toget kom fra stasjonen var en grei sak. Men når toget kom nordfra, fra Steinkjer, var det verre. Da kunne Fellmann ikke se det før det kom ut av skogen like ved. Riktignok pep lokomotivet en tid i forveien. Men da Fellmann var blitt gammel og hørselen dårlig, tok toget en dag både ham og grindene.

--- « ---

På Fredly ungdomsskole

Etter juleferien i januar 1907 reiste jeg til Fredly ungdomsskole på Strinda ved Trondhjem. Skolen var indremisjonens og bestyrtes av **Anton Grevskott**, som i sine unge dager hadde vært mors lærer på Klæbu lærerineskole (se side). Nå var han en mann i satt alder med ramsvart fullskjegg og briller. Hans kone var på Rotvoll asyl som sinnssyk. Onde tunger påstod at hun var blitt slik fordi hun mente mannen bedrog henne med de kvinnelige elevene på skolen. Det var nok ikke helt sant, selv om det kunne ha en medvirkende årsak at han var omsvermet av de unge pikene. Fru Grevskott hadde vel arvelig anlegg, og disse utløstes da hun lå i barselseng. – De to eldste barna var tvillinger, Sigurd og Helge, og de ble mine kamerater under skolegangen på Fredly, hvor de deltok som elever. En datter, Gudrun, ble senere gift med ingeniør Larsen og bosatte seg i Oslo, mens Astri, den yngste, døde.